

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

Bakalářská práce

2024

Anna Marie Neugebauerová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

Proměna pracovních a rodinných hodnot nastupujících generací v České republice v časovém kontextu (1999-2017)

Bakalářská práce

Autor/ka práce: Anna Marie Neugebauerová

Studijní program: Sociologie a sociální politika

Vedoucí práce: doc. Milan Tuček, prom. mat., CSc.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30.4. 2024

Anna Marie Neugebauerová

Bibliografický záznam

NEUGEBAUEROVÁ, Anna Marie. *Proměna pracovních a rodinných hodnot nastupujících generací v České republice v časovém kontextu (1999-2017)*. Praha, 2024. 62 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra sociologie. Vedoucí bakalářské práce doc. Milan Tuček, prom. mat., CSc.

Rozsah práce: 72 767 znaků včetně mezer

Abstrakt

Tato bakalářská práce je zaměřena na porozumění generačním rozdílům v pracovních a rodinných hodnotách v České republice mezi lety 1999 a 2017. Bakalářská práce bude řešit, jak se časem hodnoty vyvíjí a transformují - co je příčinou této změny, jakým způsobem se generace liší ve svém vnímání světa a vytváření vlastní identity. V práci bude rovněž zahrnuta problematika genderových rozdílů, rovněž pak rozdíly v dosaženém vzdělání, a do jaké míry jsou tímto zasaženy jednotlivé věkové kohorty. Metodou bakalářské práce je jak kvantitativní, tak také kvalitativní analýza hodnotových orientací v rodinné a pracovní sféře. Předmětem zkoumání je věková kohorta 19-29 let, jež v této práci symbolizuje období mladé dospělosti. Primárním zdrojem práce jsou data z Evropského výzkumu hodnot (European Value Study), a to z let 1999, 2008 a 2017. Ta jsou analyzována v rámci statistického softwaru IBM SPSS Statistics. Doplňkový zdroj dat tvoří v bakalářské práci hloubkové rozhovory, se dvěma respondenty z každé (minulé) nastupující generace, vždy jeden muž a jedna žena, hovoříme tedy o šesti respondentech. V rámci bakalářské práce byly zjištěny generační a genderové rozdíly hodnot v jednotlivých sférách. Zjištěny byly dále právě konkrétní hodnoty, jež generační příslušníci zastávají.

Abstract

This bachelor thesis focuses on understanding generational differences in work and family values in the Czech Republic between 1999 and 2017. The bachelor thesis will address how values evolve and transform over time - what causes this change, how generations differ in their perception of the world and the creation of their own identity. The thesis will also include the issue of gender differences, as well as differences in educational attainment, and the extent to which different age cohorts are affected by this. The method of the bachelor thesis is both quantitative and qualitative analysis of value orientations in the family and work spheres. The age cohort of 19-29 years, which in this thesis symbolizes the period of young adulthood, is the subject of the research. The primary source of the thesis is data from the European Value Study, from 1999, 2008 and 2017. These are analysed within the IBM SPSS Statistics software. An additional source of data in the bachelor's thesis consists of in-depth interviews, with two respondents from each (past) incoming generation, one male and one female, so we are talking about six respondents. Generational and gender differences in values in the different spheres were identified in the framework of the bachelor

thesis. Furthermore, the specific values held by the generational members were identified.

Klíčová slova

generace, hodnoty, mezigenerační rozdíly, přizpůsobení se změnám,
diverzifikace

Keywords

generations values, intergenerational differences, adaptation to
change, diversification

Title/název práce

Changing work and family values of the rising generations in the Czech Republic
over time (1999-2017)

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucímu práce doc. Milanu Tučkovi, prom. mat., CSc., za jeho odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady a vstřícnost, kterou mi v průběhu psaní poskytl. Mé poděkování patří též Bc. Kateřině Pulcové za věcné připomínky a konzultaci výzkumné části práce.

Obsah

Úvod	10
1 Hodnoty	12
1.1 Funkce hodnot	12
1.2 Faktory ovlivňující hodnoty	13
1.2.1 Zázemí jedince	13
1.2.2 Vzdělání	13
2 Generace	14
2.1 Utváření generace	15
2.2 Mladá dospělost	15
3 Společenský kontext doby	16
3.1 Doba před rokem 1989	16
3.2 Doba po roce 1989	16
4 Práce	17
4.1 Pracovní hodnoty	17
4.1.1 Pracovní hodnoty v Evropě	18
4.2 Změna českého pracovního trhu	18
4.3 Změna evropského pracovního trhu	19
4.4 Profesionální dráha žen	20
4.5 Work-life balance	20
5 Rodina	21
5.1 Rodinné hodnoty	22
5.2 Manželství	23
5.3 Element dítěte	23
5.4 Krize rodiny	24
5.4.1 Rozvod	24
5.4.2 Nesezdaná soužití (kohabitace)	25
6 Metodologie	26
6.1 Smíšený výzkumný design	26
6.1.1 Výzkumný cíl	26
6.1.2 Výzkumné otázky	27
6.3 Metodologie kvantitativního výzkumu	28

6.3.1	Popis souboru dat	28
6.3.2	Výběr proměnných	28
6.3.3	Analýza dat	29
6.3.4	Příprava dat a jejich transformace	29
6.3.5	Provedení konkrétních analýz	29
6.3.6	Analýza dat a její interpretace	30
6.3.7	Shrnutí výsledků analýzy dat.....	39
6.4	Metodologie kvalitativního výzkumu	40
6.4.1	Realizace výzkumu.....	40
6.4.2	Etika výzkumu	41
6.4.3	Metody výzkumu	41
6.4.4	Výzkumný soubor	42
6.4.5	Analýza dat	42
6.4.6	Analýzy dat a její interpretace	43
6.4.7	Shrnutí výsledků analýzy dat.....	52
	Diskuze	54
	Závěr	55
	Summary.....	57
	Použitá literatura	59
	Použitá data	61
	Seznam příloh	69

Úvod

Bakalářská práce se zaměřuje na generační rozdíly, v období mladé dospělosti, hodnotových orientací v rodinné a pracovní sféře v České republice mezi lety 1999 a 2017. Blíže se zabývá okruhy jednotlivých sfér a propojuje je v sociálním kontextu doby. Zkoumá, jakým způsobem a v závislosti na jakých faktorech se hodnoty mění, adaptují či zůstávají neměnnými.

Existuje již mnoho studií či výzkumů zabývajících se rozdíly hodnotových orientací napříč generacemi, většinou se však soustředí na jednu konkrétní sféru. Potvrdilo se, že starší generace tíhnou k tradičním, dalo by se říci snad i konzervativním hodnotám, zatímco ty mladší spíše, a mnohem lépe, adaptují své hodnoty aktuálním situacím a požadavkům společnosti. (Švaříčková Slabáková a Sobotková, 2018; Večerník, 2016; Kocourková a Rabušic, 2006) V minulosti proběhly studie zkoumající vliv faktorů na tvorbu hodnot jedince, kdy zásadní vliv na formování hodnot vykazuje rodinné zázemí či vzdělání jedince. (Hamplová a Katrňák, 2018; Rabušic a Chromková Manea, 2020; Grusec a Goodnow, 1994) Nicméně se spousta studií zaměřuje výhradně na jednu výzkumnou metodu, buď kvantitativní nebo kvalitativní. K získání komplexnějšího porozumění generačních rozdílů v hodnotových orientacích generací jsem proto zvolila obě metody, kdy kvantitativní analýzu doplní právě ta kvalitativní.

K analýze dat je využita sekundární analýza dat European Value Study (*EVS*) neboli Evropský výzkum hodnot v statistickém softwaru IBM SPSS Statistics. Konkrétně se jedná o testování shody populačních průměrů v rámci analýzy rozptylu za pomoci ANOVY. Doplnkovým zdrojem dat jsou dále hloubkové rozhovory s příslušníky (minulých) nastupujících generací. Analýza těchto doplňkových dat je prováděna na základě kódování jednotlivých výňatků rozhovorů.

Cílem práce je poskytnout hlubší vhled do hodnotových orientací v pracovní a rodinné sféře nastupujících generací a zkoumat, jak se tyto hodnoty vyvíjí, současně pak, jakým způsobem se adaptují na stávající společnost. V neposlední řadě identifikovat trendy v oblasti hodnot

jednotlivých sfér a analyzovat faktory, jež formují tyto hodnoty v kontextu české společnosti v posledních dvou dekáдах.

1 Hodnoty

Inglehart (1977) hovoří o hodnotách jako o motivátorech či příčinách určitého chování, z toho vyvozují sociologové hodnoty jako klíčový faktor, jež vede k porozumění a předvídání postojů, rovněž pak behaviorálních rozhodnutí. V tomto kontextu lze uvažovat o osobních hodnotách jako o sociální skutečnosti, tedy fungují jako regulační mechanismy lidského chování, to implikuje jejich kauzální význam.

Rabušic a Chromková (2020) zamýšlejí hodnoty v analytickém hledisku, kdy představují současně nezávislou i závislou proměnnou. O nezávislé proměnné hovoří v kontextu politické, ekonomické či institucionální struktury společnosti, závislou proměnnou hodnoty zastávají na základě kulturního a socio-ekonomického prostředí. Allport (1961) zdůrazňuje úlohu kultury nejen v kontextu mechanismu uspokojování individuálních potřeb, nýbrž se z ní postupem času stává životní styl, a to v rámci osvojování si zvyků, hodnot či výkladů, jež z kultury přejímáme. Osobní hodnoty a hodnotové priority jsou klíčovým prvkem v životě jedince, a to z důvodu významného vlivu aktivit směřující k jejich dosažení, Allport (1961) je popsal jako "*dominantní sílu v životě*".

1.1 Funkce hodnot

Hodnoty nabývají různorodých funkcí, to vše na základě pochopení možností jejich působení. Prudký (2009) prvotně hovoří o hodnotách, jako o "*stavebním kameni kultury*", pojí je především nutnost předávání mezi generacemi a nemožnost jejich získání v rámci absentujícího sociálního učení. Hodnoty se tak svým způsobem podílí na tvorbě nejen kultury, nýbrž na vrstvení společnosti. Mimo to je lze považovat za spolutvůrce osobnosti v rámci vlivů chování. Dále je nutné brát hodnoty jako součást identifikátorů skupiny, etnika, společenství či instituce, hovoříme o funkcích spojených s tzv. kolektivní identitou. S tím se, dalo by se říct, pojí funkce zdroje sociální a kulturní soudržnosti, v opačném případě Prudký (2009) zmiňuje hodnoty jako příčinu společenské hierarchizace. V neposlední řadě se mohou hodnoty stát východiskem politických filozofií či ideologií.

1.2 Faktory ovlivňující hodnoty

Vliv sociálních charakteristik a jejich následná implementace do individuálních dispozic určují směr sociálních aktivit jedince. (J. Alan, 1989, s.25) V rámci těchto charakteristik lze hovořit o sociálním prostředí, konkrétně kulturních vzorcích, normách a jejich pravidlech. O takových hodnotách uvažujeme v rámci již předchozího sociálního či historického vývoje. (Rabušic a Chromková, 2020, s. 693)

1.2.1 Zázemí jedince

Grusec a Goodnow (1994) hovoří o zásadním vlivu rodinného zázemí na proces formování hodnot jedince. Zaměřují se na analýzu disciplinárních metod rodičů a jakým způsobem tyto metody ovlivňují interní internalizaci hodnot jejich dětí. Ve hře je nejen autorita rodiče, však také disciplína či kvalita vztahu mezi rodiči a dětmi, kdy jsou dále tyto vztahy opisovány v budoucím životě. Takovéto procesy tvoří pevný základ pro osvojování hodnot a umožňují tak dětem přijímat a dále formovat hodnoty.

Švaříčková Slabáková a Sobotková (2018) dále hovoří o rodinném zázemí, jakožto o jakémsi dědictvím, jež je předáváno staršími generacemi těm mladším. Předané hodnoty často napomáhají mladším generacím při formování osobní identity.

1.2.2 Vzdělání

Sociální trajektorie jedinců se začíná značně odlišovat pod vlivem různých forem vzdělání. To ovlivňuje nejen kariérní cesty jednotlivce, nýbrž jejich hodnotové orientace. (M. Blatný, 2016, s.121)

Vzdělání je tak v současné době považováno za jeden z nejvýznamnějších faktorů ovlivňující hodnoty, postoje a chování jedince. Hamplová a Katrňák (2018) dále hovoří o vzdělání, jakožto o silném prediktoru životní úrovně a kvality života české společnosti. Mimo to autoři zdůrazňují vliv vzdělání na mobilitu jedince, kdy jedinci s vyšším vzděláním aspirují často více příležitostmi k profesnímu či osobnímu růstu, to může dále přinést nové perspektivy jejich životu. V neposlední řadě autoři zmiňují obecně vyšší tolerantnost, otevřenost vůči změnám a menší konzervativnost vzdělanějších jedinců.

2 Generace

Generaci pojímá sociologie jako velkou společenskou skupinu, jež je formována výraznými společenskými událostmi či změnou společenských podmínek, tu Sak a Kolesárová (2012) nazývají generačním společenským klimatem. Na generaci lze pohlížet z různých perspektiv, pro tuto práci je klíčovou perspektiva sociální. Přesněji hovoříme o průsečíku pohledu sociálního s biologickým, kdy dochází k přeměně generace jakožto entity biologického k sociálnímu charakteru. Biologické procesy jsou oproti těm sociálním méně proměnlivé, blíží se konstantě, zatímco ty sociální jsou ovlivněny kulturními a společenskými faktory, to zvyšuje jejich dynamiku a neustálou proměnlivost.

Sociální fenomén jménem generace, není pouze produktem biologických faktorů, nýbrž součástí sociálních a historických konceptů. To má významný dopad na utváření unikátní zkušenosti jednotlivce, s tím dále souvisí nová performující očekávání. Spojitost příslušníků generace spočívá ve sdílení podobného historicko-sociálního prostředí, generační souvislost ovšem nelze přisuzovat pouze přítomností v určitém historicko-sociálním kontextu, nýbrž předchozí generace sdílí ta stejná historická dění spolu s “aktuální”, novou generací. Nepřetržitě nástupy nových generací do společnosti ústí v předávání kulturních a sociálních hodnot mezi nimi. To však neznamená, že jsou hodnoty v rámci generací neměnné. Předchozí (starší) generace aspirují oproti těm nastupujícím výhodou zkušenosti, to však s sebou může

nést větší životní zátěž, pro mladší generace tak může absentující zkušenost znamenat usnadnění života. (K. Mannheim, 1952)

2.1 Utváření generace

Čím výraznější společenské události vstupovaly do sociálního zrání generace, tím více je generace vyhraněná, a to jak společensky, tak také politicky. V opačném případě je možné pozorovat větší generační vágnost. Tento společenský vývoj je vtisknut do každé generace rozdílným tempem, v různé intenzitě. (Sak a Kolesárová, 2012, s. 36) Vztah společenského vývoje a generace působí obousměrně, tedy stejně jako společnost ovlivňuje generace, působí generace na společnost. (Sak a Kolesárová, 2012, s. 47)

Sak a Kolesárová (2012) poukazují na symptomatické pohlížení na mladou generaci v rámci příslušné doby. Např. 90. léta se pojí s adorací společenské funkce mladé generace. S tou je spojován mimo jiné pojem revoluce, jež je vnímán právě jako zásluha mladých. Jakákoliv forma převratu je mladými jedinci vnímána jako šance pro nápravu či účast. Každá z mladších generací pojednává o své vyšší kvalitě než generace předchozí.

2.2 Mladá dospělost

Ve světě se v 60. a 70. letech minulého století rozmáhá nová životní fáze tzv. „mladé dospělosti“ či „post-adolescence“, v České republice však zaznamenána až v letech 90. Tuto fázi lze považovat za následek prodlužování vzdělávání. Jedná se o fázi, kdy jedinec dovršil dospělosti, ještě však postrádá některé z definičních charakteristik například nemá vlastní rodinu. (M. Tomášek, 2006, s.82) Mladá dospělost je spojována právě přechodem z adolescence do dospělosti, tu Tanner, Arnett a Leis (2009) ohraničili věkem 18-29 let.

Období mladé dospělosti symbolizuje vstup do nové, velké etapy svého života-dospělosti. V tomto období, narozdíl od těch předchozích, nedochází k výrazným normativním fyzickým

změnám, ty jsou v této fázi téměř minimální. Dochází však ke změnám v oblasti psychosociální. Před jedincem stojí výzvy v oblasti vztahů a rodiny, vzdělání či zaměstnání. (M. Blatný, 2016, s.117-119)

3 Společenský kontext doby

Následující kapitola je věnována sociálním a ekonomickým změnám v České republice před a po roce 1989. Před rokem 1989 hovoříme o období vlivu socialistického režimu, jehož cílem bylo práceschopné obyvatelstvo, jemuž byly vytvářeny příznivé podmínky pro funkci rodinného zázemí. (L. Fialová, 2000) Po politickém obratu roku 1989 nastává éra demokratizace a ekonomické liberalizace přinášející s sebou nové příležitosti, však také nové sociální a ekonomické výzvy, jež ovlivnily chování a reprodukční vzorce, směřující společnost k větší individualitě. (J. Večerník, 2009)

3.1 Doba před rokem 1989

Společenská situace českého obyvatelstva před politickým obratem roku 1989 se odvíjela, stejně jako v ostatních socialistických zemích. Reálný socialismus vedl své občany k reprodukci obyvatelstva, což do budoucna zajišťovalo udržení růstu počtu práceschopného obyvatelstva či počet budoucích vojáků. V závislosti na důraz práceschopného obyvatelstva dochází k devalvaci vzdělání, to vedlo k nerovnováze mezi množstvím absolventů a potřebou kvalifikovaných pracovníků. V 70. letech se mladým lidem uzpůsobovaly pracovní podmínky v důsledku usnadnění založení rodiny či péče o děti. Mladým lidem byly mimo jiné nabídnuty výhodné a nízko úročené novomanželské půjčky. I to může být důsledkem vstupu až 90 % mladých mužů a dokonce 96 % mladých žen do manželského svazku. (L. Fialová, 2000, s.10-13) Fialová (2000) tak v tomto období hovoří o tzv. plné sňatečnosti.

3.2 Doba po roce 1989

Po rozpadu socialistického bloku 1989 se rozdíl mezi východní Evropou a jejím zbytkem začaly snižovat. Svoboda, jež nastala po roce 1989 rozvinula podnikání, cestování rovněž pak rostl zájem mladých lidí o studium na středních a vysokých školách. Mimo to postihla

mladé lidi, především absolventy, rostoucí nezaměstnanost, její podíl významně vzrostl v letech 1998 a 1999. (L. Fialová, 2000, s.14) Vstupem České republiky do Evropské unie roku 2004 se otevírají nové pracovní příležitosti, ekonomický rozvoj dále bychom mohli hovořit o mobilitě občanů. S těmito událostmi dochází k zásadnímu posunu lidského myšlení a chování. Zvyšuje se důraz společnosti na svobodu jedince, rovnoprávnost mužů a žen a dochází ke změnám reprodukčního chování. Mimo to se současně s větším důrazem na individualismus zvyšuje věk vstupu do manželství, s ním také věk, v němž se stává jedinec rodičem. (J. Večerník, 2009)

4 Práce

Alan (1989) demonstruje profesní dráhu nejen jako sled povolání, nýbrž jako obraz šancí, jež jsou jedinci nabízeny. Mimo to tvoří samotný profil životní orientace jedince. Vstupem do pracovní sféry se jedinec stává součástí komplexní sítě sociálních vztahů, jež přesahuje rámec profesního výkonu. V důsledku zapojení do tohoto pracovního prostředí se jedinec ocitá v izolaci, odtržen od rodinného světa. Pracovní společenství klade důraz nejen na specifické mimoprofesionální nároky a očekávání, ale ovlivňuje osobní přístup jedince vůči celému světu. Tímto způsobem formuje hodnoty a přetváří hodnotový systém. (J. Alan, 1989, s. 252) Právě hodnotové orientace jedince je možné spojovat s koncepty povolání, mezi něž se řadí profesní dráha, kariéra či pracovní doba. (J. Alan, 1989, s. 45)

4.1 Pracovní hodnoty

S ukončením vzdělávací dráhy, vstupem do praxe a přechodem do dráhy profesní se orientace mladé generace proměňují. Na pomyslnou vrchní příčku se dostává kariéra. Pomocí sociálních mechanismů dochází k transformaci ideje do reality. Tyto mechanismy mohou dále zrcadlit vztahy mezi mladou generací a kulturou, ekonomikou či politikou. V rámci společenského vývoje dochází k opuštění původních ideových orientací a vytvoření nových, důmyslnějších. (Sak a Kolesárová, 2012, s. 43)

4.1.1 Pracovní hodnoty v Evropě

Země reálného socialismu (Československo, Východní Německo, Polsko aj.) vykazovaly významně vyšší hodnotu práce. Tento jev je vysvětlován socializační rolí, kdy zaměstnání uspokojovalo jakousi sociální funkci.

Z mezinárodních výzkumů vyplývá rozdílnost pracovních hodnot v závislosti na národní identitě. Zatímco na počátku 21. století země tranzitivní středovýchodní Evropy, do nichž je zařazena Česká republika, Maďarsko, Polsko či Slovinsko, upřednostňovaly hodnoty spojené s odměnou za vykonanou práci, zaměstnáním, v němž na zaměstnance není kladen velký tlak dále pak hrála významnou roli pracovní doba. Oproti středoevropským zaměstnancům jsou zaměstnanci západní Evropy náročnější, v pracovním prostředí se chtějí angažovat, nést odpovědnost a v neposlední řadě mít jistotu kariérního růstu. Takovéto hodnoty jsou často zastávány jedinci mladších generací, nejen v zemích západní Evropy, jež se právě jí chtějí přiblížit. (J. Večerník, 2016, s. 302)

4.2 Změna českého pracovního trhu

Český trh práce vycházel před politickým obratem roku 1989 z ekonomických plánů, nikoliv ze samotné ekonomiky. Ten se výrazněji formoval až po roce 1989. Změny zasáhly společenské prostředí, institucionální strukturu pracovní síly v odvětvích či kvalifikace. Současně s tím se zvyšovaly požadavky na výkon zaměstnanců, pracovní příležitosti byly náhle omezené a loajálnost vůči jedné pracovní pozici ojedinelá. Otevřením české tržní ekonomiky vůči vyspělému světu se dostáváme od “komunistických jistot” k nutnosti adaptability novým výzvám či otevřenosti novým směrům. (J. Večerník ed., 2016, s.23)

Večerník (2016) poukazuje na období poloviny 90. let 20. století, kdy došlo k signifikantnímu zvýšení nezaměstnanosti, tento trend eskaloval v roce 2000. Propuknutím ekonomické krize

v roce 2008 se dlouhodobá nezaměstnanost opět navýšila, a to až do roku 2014. Nezaměstnanost postihla všechny české občany, bez rozdílu pohlaví, vyšší nezaměstnanosti však dosahovali lidé mladého věku. Jejich nezaměstnanost byla dále diferencována podle vzdělání, nejohroženější skupinou byly osoby se základním vzděláním, dále pak absolventi středních škol bez maturity.

Mezi změny českého pracovního trhu je nutné zařadit flexibilitu práce. Ta podle Večerníka (2016) zajišťuje příznivé podmínky pro rodinný život, rovněž však dochází k vyrovnání příležitostí pohlaví, a to jak v prostředí ekonomickém, tak také v tom společenském. Mimo to je kladen důraz na kvalifikovanost pracovníků v návaznosti na probíhající technologickou změnu. Vzniká tak předpoklad, že zavádění moderních technologií si žádá zaměstnance dosahující vyšší kvalifikace a schopnost s těmito technologiemi pracovat. (Hamplová a Katrňák, 2018, s.12)

4.3 Změna evropského pracovního trhu

Trend objevující se na pracovním trhu, jenž je možné pozorovat v poslední dekádě je bezesporu flexibilita práce, jakožto jeden z pilířů evropské politiky zaměstnanosti. Současně roste trend digitalizace a technologický pokrok, jež mění povahu práce. Automatizace mění, a především nahrazuje rutinní práci, dále však vytváří nové možnosti v oblasti digitálního podnikání a IT služeb. Antón (2023) hovoří rovněž o robotizaci ke konci 20.století a primárně na začátku 21.století, jež mění pracovní trh směrem ke zvýšení intenzity práce. V neposlední řadě je nutné zmínit zvyšující se důraz na udržitelnost a environmentální odpovědnost, i s tím vznikají nové pracovní pozice v této oblasti. (J. Večerník, 2016)

4.4 Profesní dráha žen

Klíčový rozdíl v hodnotách, jak profesních, tak rodinných nacházel Alan (1989) ve věku 20-29. Zatímco u mužů je toto období charakteristické touhou po sebeuplatnění, dosahováním cílů, i těch mimo profesních, u žen se jedná o období vrcholné fertility.

Růst vzdělání, kvalifikace a s ním tedy vysoká zaměstnanost žen vedlo ke změně hodnot a postojů jejich budoucího života. Ten již není odvozen od rodinného cyklu, nýbrž se do popředí dostává kariéra. (J. Alan, 1989, s. 247) Se stoupající participací žen na trhu práce jsou spojeny změny názorů či sociálních a kulturních norem, nejdůležitějším z těchto faktorů je však klesající počet dětí v rodinách. (J. Večerník, 2016, s. 48)

Česká republika se vyznačuje tzv. familialismem, tedy podporou péče o děti a domácnost. Dlouhá rodičovská dovolená je jedním z druhů této péče. Po jejím uplynutí je ženám opětovně umožněn plný pracovní úvazek. (K. Plecítá, 2013, s. 10-11) Dle Večerníka (2016) jsou ženám, jakožto matkám, nabízeny výhodnější pracovní pozice ve smyslu individuální domluvy pracovní doby se zaměstnavatelem.

4.5 Work-life balance

Work-life balance definuje Plecítá (2013) jako rovnováhu mezi pracovním a osobním životem. Jak pracovní, tak také soukromý život si kladou jisté nároky a vyžadují různé životní role. Jedná se o správně nastavený poměr energie a času vynaloženého do těchto dvou sfér. Byť je work-life balance vnímán obousměrně, větší důraz je kladen na dopad pracovních podmínek na rodinný život, méně často je tomu v opačném směru. Obecně hovoříme o subjektivním vnímání konfliktu mezi prací a osobním životem, a to v ohledu očekávání jedinců, jejich postojů či srovnání se s druhými.

Zhruba od druhé poloviny minulého století se rapidně zvýšila zaměstnanost žen s (malými) dětmi, tedy se stává pravidlem domácnost, v níž oba partneři pracují. Zvýšením zaměstnanosti žen-matek, se však nesnižují nároky, jež jsou na ně kladeny v domácím prostředí. Míra konfliktu mezi pracovním a osobním životem je dána individuálními pracovními podmínkami či dělbou práce v rodině. Postupem času se však rovněž zvyšují nároky na účast mužů v rámci odpovědnosti v domácnosti. Větší konflikt mezi jednotlivými sférami je nicméně stále možné sledovat spíše u žen. (K. Plecítá, 2013, s. 7-9)

Přesto, že se Česká republika řadí mezi země s nižší mírou konfliktu mezi pracovním a osobním životem Plecítá (2013) poukazuje na existující pocit narušení rovnováhy mezi sférami u českých jedinců, jejíž příčinu vnímá v dlouhé pracovní době či nejistotě zaměstnání, již prohloubila ekonomická krize.

5 Rodina

Velkého sociologický slovník (1996) považuje rodinu za nejdůležitější společenskou skupinu, rovněž pak instituci. Ta tvoří stavební kámen sociální struktury, dále však základní ekonomickou jednotku, jejíž hlavní funkce sestávají z reprodukce lidského biologického druhu, socializace potomků či proces předávání kulturních vzorců chování a udržení kontinuity kulturního vývoje.

Doplněním této definice by mohlo být Alanovo (1989) pojetí rodiny jakožto jedinečného “přírodního jevu”, jehož původ je možné přisuzovat biologické povaze člověka v rámci dlouhodobé závislosti dětí na rodičích. Oddělení se od těchto rodinných vazeb, často spojených s konzervativními přístupy, inklinuje k větší variabilitě rodiny, to zahrnuje odklon od tradičního modelu rodiny. Jedná se o předpokládaný model, obvykle je tvořen z obou rodičů a jejich dětí, žijící v separované domácnosti od ostatního příbuzenstva.

Smith, Ingoldsby, Hamon a Miller (2009) přisuzují rodině, jakožto přirozenému sociálnímu systému s vlastními charakteristikami, pravidly, komunikačními vzorci a mocenskou strukturou neskutečnou kvalitu. Pro ně představuje rodina integraci umění, kdy jednotliví členové jsou vnímáni v kontextu celku.

5.1 Rodinné hodnoty

Švaříčková Slabáková a Sobotková (2018) hovoří o rodinných hodnotách jako o kompasu rodinného života, skrze něj si utváří obraz okolního světa. Rodinné hodnoty určují, co je pro rodinu důležité, jedná se o jakési přesvědčení či dokonce víru. Mimo to utváří atmosféru rodiny, je jejím stabilizačním prvkem.

Švaříčková Slabáková a Sobotková (2018) ve své studii poukazují na hodnoty spojené s funkčností rodiny. Funkční, soudržné rodiny mají dle nich jasně stanovené hodnoty, jež dále zpravidla předávají následujícím generacím. Hodnotami, jež v tomto kontextu převládaly byl důraz na soudržnost rodiny, rodina jakožto zázemí důvěry a lásky, dobré vztahy, vzájemná pomoc, otevřenost, slušnost či poctivost. Tzv. resilientní rodiny mají postoj k hodnotám mírně odlišný. Rodinu samu o sobě považují za hodnotu, a právě její kontinuita je považována za jakýsi zdroj sil vůči větším problémům s nimiž se rodina potýká.

Dále autorky rozlišují rodinné hodnoty dle generací. Zatímco ta starší oplývá ustálenými hodnotami, vzhlížejí ke svým rodičům, obecně by se dalo říct předkům, považují je za své vzory a s radostí přejímá a následně předává hodnoty další generaci. Mladí lidé většinou oplývají do jisté míry nejistotou v rámci hodnot. To však souvisí s obdobím začátku rané dospělosti a přirozeným dozráváním osobnosti. Většinou dosahují stability hodnotových postojů až se založením vlastní rodiny, do té doby je pro ně typické přejímat hodnoty z původního rodinného zázemí. (Švaříčková Slabáková, Sobotková, 2018, s.275-277)

5.2 Manželství

Manželství definuje Giddens (1989) jako posvěcený, sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci, o němž lze tvrdit, že je sociálně akceptovaný. Tímto svazkem vzniká pouto nejen mezi dvěma jedinci, však také v rámci jejich pokrevního příbuzenstva. V západním světě je manželství spojeno s pojmem *monogamie*. Dle zákonů není možné mít více manželských partnerů současně. V rámci zvyšující se četnosti rozvodovosti by se o monogamii mohlo hovořit spíše v rámci její sériovosti. Jedinec je tak v průběhu manželství spojen sňatkem pouze s jedním partnerem, za život však může vystřídat několik takových manželských partnerů, ne však současně. (A. Giddens, 1989, s.157)

Postoj k manželství se v průběhu času dosti změnil. Doba před rokem 1989 byla charakteristická poměrně silným tlakem společenských norem a omezení systematické odlišnosti (v tomto případě hovoříme o odlišnosti od představy tradiční rodiny – sezdaný pár s potomky). V současné době je možné sledovat klesající četnost sňatečnosti, naopak zvyšující se věku vstupu do manželského svazku. To může být důsledkem celkového posunu významných životních událostí, mezi něž je řazeno dokončení studia, odstěhování se od rodičů, vstup do prvního vztahu či získání stabilního zaměstnání. (Trávníčková a Kreidl, 2023)

5.3 Element dítěte

Značně kontroverzní období rodinného života nastává s příchodem dítěte. Tento element může vyvolat dva druhy reakcí složitého rodinného cyklu. Jednak může vyústit v řadu kritických situací, jež oslabí perspektivu rodinného (popřípadě manželského) soužití. Za druhé přichází v úvahu upevnění základny pro řešení rodinných problémů v pozdějších etapách. Perspektiva dítěte jakožto nového článku rodiny je vnímána rozdílně muži a ženami. Zatímco ženy vnímají příchod dítěte jako pozitivní faktor, muži spatřují dítě spíše jako narušující element jejich životního stylu (v rámci zvyšujících materiálních, časových, energetických však i citových investic). (J. Alan, 1989, s. 355)

Narození dítěte může vyvolávat pocity ohrožení nejen u mužů, ale také u žen. Sak a Kolesárová (2012) poukazují na tuto skutečnost v bohaté německé společnosti, kdy právě ženy vnímají dítě jako hrozbu jejich životní úrovni. V rámci změny percepce dítěte, a tedy změn v hodnotovém systému, byl uveden termín “soumrak evropské civilizace”, kdy dochází k nedostatečné reprodukci příslušníků daného národa.

5.4 Krize rodiny

Na základě nevratných sociálních změn, jež postihly mimo jiné oblast rodiny, konkrétně například formu manželství, sexuální život či rozdělení rolí uvnitř rodiny, se současně proměnily rodinné hodnoty. Od tradiční, pevnější rodiny, kdy někdejší rolí ženy byla role v domácnosti, vztahy byly uspořádanější až po dnešní rozmanitou rodinu. Ta se vyznačuje především osvobozením se od svazujících konvencí. (A. Giddens, 1990, s.181)

V důsledku snahy prosazení nových, zcela odlišných hodnot od těch, jež byly stanoveny komunistickým režimem, se snížil počet dětí v rodinách, došlo ke zvýšení rozvodovosti a začaly se objevovat nesezdané páry s dětmi, rovněž pak homosexuální páry. (Možný, 2008, s. 177) Konkrétně v 90. letech 20. století došlo k poklesu porodnosti, jejíž příčinami byly nové příležitosti mladé generace, mezi něž Sak a Kolesárová (2012) řadí podnikání či cestování, dále však hrála klíčovou roli hormonální antikoncepce. Masové užívání antikoncepce nejenže výrazně snížilo porodnost, snížil se podíl interrupcí a podíl plánovaných dětí vzrostl.

5.4.1 Rozvod

Rozvod definuje Jandourek (2001) jako právní akt ukončující manželství žijících osob. Ten je západní sekularizovanou kulturou v důsledku křesťanské tradice považován za negativní jev zasahující do psychického a ekonomického stavu, jak partnerů, tak také dětí. Rozpadem manželství vzniká neúplná rodina, značná část partnerů však později vstupuje do nového manželství.

Již Giddens (1990) zaznamenal vytrácející se stigma rozvodu, jež přisuzuje společenským změnám. Jako jeden z klíčových faktorů zvyšující se četnosti rozvodovosti vnímá posuzování manželské spokojenosti v rámci míry osobního uspokojení. Samotný rozvod tedy nemusí dle něj nutně znamenat nespokojenost s manželstvím, jakožto institucí, spíše však nedostatečnou spokojenost v kontextu zvyšujících se nároků na hodnotný a smysluplný vztah.

Možný (2006) nachází vysvětlení narůstající četnosti rozvodovosti ve třech teoriích. První teorii zakládá na nezrušitelnosti svazku „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuje“. Posvátnost manželství se postupem času vytratilo a nahradilo jej manželství, jakožto občanská smlouva. Druhá teorie zakládá na vnitřních mechanismech, jež vedou k rozvodu. Otázka trvalosti některých manželství, zatímco u jiných je rozvod jedinou možnou variantou byla již v minulosti řešena v pracích chicagských škol. Ty se odvolávaly na náboženské, vzdělanostní a pracovní faktory. V poslední teorii se Možný opírá o prvky socioekonomického statusu, věk, rasu či pohlaví, jež vnímá jako proměnné korelující s rozvodovým chováním.

5.4.2 Nesezdaná soužití (kohabitace)

Se zvyšující se rozvodovostí ubývá zájmu o uzavření sňatku, tím se dostáváme k dalšímu faktoru krize rodiny, a to nesezdaná soužití. Ta považují jedinci za pozitivní zkušenost, kdy partneři vykonávají s manželstvím spojené aktivity, do nichž může být zařazen společné hospodaření s financemi, společné bydlení, plánování budoucnosti, v níž mohou být rovněž plánovány děti. Předmanželská kohabitace spočívá ve společném plánování manželství, měla by být pro budoucí manželé zkušební dobou, snad také „dozrávající“ ve smyslu přípravy na zodpovědnější přístup k budoucnosti a volbě partnera. (M. Tomášek, 2006)

Shehan (2003) integroval tento typ výrazem *manželství na zkoušku*. Spousta párů však nemanželské kohabitaci zůstává a k sňatku tak nedochází, kohabitace je v tomto kontextu vnímána jako alternativou k manželství. Jedním z aspektů může být potřeba volnosti,

nezávislosti či pomyslné svobody. (M. Tomášek, 2006) Setrvání v partnerském vztahu je dle Kocourkové a Rabušice (2006) často vyskytující se v české společnosti, ta je dle nich na takové typy vztahů orientovaná.

6 Metodologie

6.1 Smíšený výzkumný design

Pro práci jsem zvolila mix kvantitativního a kvalitativního výzkumu. V kvantitativním výzkumu budu pracovat s daty z Evropského výzkumu hodnot (European Value Study), a to z let 1999, 2008 a 2017, bude se jednat o sekundární analýzu dat provedenou v statistickém softwaru IBM SPSS Statistics. Na základě zkoumání generační diference byli vybráni respondenti dosahující 19-29 let z vybraných (výše zmíněných) let výzkumu. Kvalitativní výzkum sestává z 6 hloubkových rozhovorů s příslušníky vybraných generací (respondenti, jenž dosahovali ve vybraných letech výzkumů EVS 19-29 let). Kvalitativní výzkum v mé práci rozšiřuje možnost interpretace kvantitativního výzkumu.

V rámci smíšeného výzkumu využívá výzkumník, jak kvantitativní, tak také kvalitativní data uvnitř jednotlivých fází výzkumného procesu. Prvním krokem tohoto procesu je stanovení výzkumných otázek, následné shromáždění dat a jejich analýza. (J. Hendl, 1997, s.56)

6.1.1 Výzkumný cíl

Výzkumným cílem mé práce je zkoumat, a především porozumět tomu, jaké hodnoty jsou pro jednotlivé generace stále důležité, zda dochází k proměnám nebo vytrácení určitých hodnot a do jaké míry jsou tyto hodnoty ovlivněny společenským vývojem.

6.1.2 Výzkumné otázky

V rámci práce uvažuji výzkumné otázky - VO (viz. níže), ty budou zodpovězeny na základě analýzy dat, v rámci nichž byla zvolena obecná otázka dotýkající se pracovních a rodinných hodnot, bez dalších rozkrývajících položek. Výzkumné otázky budou dále zodpovězeny na základě hloubkových rozhovorů s příslušníky daných generací.

Výzkumné otázky zodpovězené na základě jak dat EVS, tak také hloubkovými rozhovory:

VO₁: Jsou hodnoty diferencované dle generace?

VO₂: Jak se liší hodnoty nastupujících generací v závislosti na jejich dosaženém vzdělání?

VO₃: Jsou hodnotové orientace diferencované dle genderu?

VO₄: Jsou hodnotové orientace diferencované dle socioekonomického statusu?

VO₅: Jak se hodnoty generací proměnily v čase?

Výzkumná otázka zodpovězená pouze na základě hloubkových rozhovorů:

VO₆: Jsou hodnotové orientace diferencované na základě zázemí, z něž jedinec vychází?

VO₇: Jakou roli hrají specifické životní události při formování hodnotových orientací generací?

6.2 Metodologie kvantitativního výzkumu

6.2.1 Popis souboru dat

European Value Study (*EVS*) neboli Evropský výzkum hodnot započal v roce 1981, Česká republika se stala součástí poprvé roku 1991. Evropský výzkum hodnot má za cíl monitorovat hodnotové orientace dospělé populace evropských zemí, a to v pravidelných intervalech, vždy po devíti letech. Data *EVS* byla získána prostřednictvím dotazníkového šetření, jež zahrnoval hodnotové oblasti religiozity a morálky, politiky, rodiny a genderových rolí, národní a evropské identity, životního prostředí, solidarity a sociální soudržnosti. (Mareš, Rabušic, Soukup, 2015, s.501-502)

6.2.2 Výběr proměnných

Z dat *EVS* jsem vybrala následující sociodemografické proměnné, se kterými budu pracovat v rámci důležitosti rodiny a práce v životě (v závorkách jsou uvedeny skupiny/kategorie, jež byly mnou vybrány pro sekundární analýzu):

- pohlaví (žena/muž)
- věk (19-29 let)
- nejvyšší dosažené vzdělání (středoškolské vzdělání/vysokoškolské vzdělání)
- socioekonomický status (student/zaměstnanec)

Dále byly zvoleny proměnné týkající se konkrétních životních hodnot v rámci rodinné a pracovní sféry, ty jsou v datech zakódovány pomocí čtyřbodových ordinálních škál (proměnné jsou formovány jako výrok, kdy 1 je vždy nejvyšší důležitost a 4 nejnižší důležitost/nedůležitost):

- Důležitost v životě: Rodina
- Důležitost v životě: Práce

6.2.3 Analýza dat

V následující části práce popíšu přípravy analýzy dat, do nich spadá jejich transformace, jež byla nezbytná pro následnou analýzu. Nakonec odprezentuji její výsledky, ty snad poskytnou odpovědi na výše stanovené výzkumné otázky. Analýza dat by mohla rozkrýt rozdíly v hodnotové orientaci napříč generacemi, zda a jak moc velké jsou tyto rozdíly.

6.2.4 Příprava dat a jejich transformace

Data byla analyzována v rámci statistického softwaru IBM SPSS Statistics. V prvním kroku bylo nutné vybrat pouze ten vzorek, se kterým chci pracovat. Vybrala jsem tedy data ve vybraných letech výzkumů (1999, 2008 a 2017) za Českou republiku, vybráni byli pouze respondenti ve věku 19-29.

Dále bylo nutné sloučit vzdělanostní skupiny, jež jsem provedla pomocí překódování proměnných a rozdělila je pouze do dvou kategorií, a to středoškolské vzdělání a vysokoškolské vzdělání, rozdělení na středoškolské vzdělání bez či s maturitou nebylo pro následující analýzu podstatné. V neposlední řadě bylo nutné překódovat proměnnou socioekonomického statusu, jež jsem pro následující analýzu rozdělila opětovně do dvou kategorií, a to studující a zaměstnanec.

6.2.5 Provedení konkrétních analýz

Prvotním krokem bylo zobrazení si zkoumaného souboru pomocí kontingenčních tabulek, se kterým budu dále pracovat. Tedy zastoupení české populace ve věku 19-29 let s nejvyšším dosaženým vzděláním středoškolským a vysokoškolským, dále zobrazení si vybraného vzorku na základě pohlaví a v neposlední řadě v rámci socioekonomického statusu.

Dalším krokem bylo provedení testování hypotézy o shodě dvou populačních průměrů za pomoci T-testu pro dva nezávislé výběry - *Independent-Samples T-Test*. Ten srovnává

průměry dvou skupin a zkoumá, zda se statisticky liší tyto dva průměry. (Mareš, Rabušic, Soukup, 2015, s.214) V mé práci tedy T-test zkoumá, zda existují a jaké jsou rozdíly mezi vybranými kategoriemi (pohlaví, nejvyšší dosažené vzdělání a socioekonomický status), dále také zkoumá rozdíly mezi generacemi. Hodnoty vybraných kategorií budou porovnávány vždy uvnitř jednoho výzkumného roku. Jednotlivé generace proti sobě budou následně porovnávány napříč výzkumnými vybranými lety výzkumu.

Byly stanoveny hypotézy:

H_0 = průměry definovaných skupin se v populaci neliší

H_a = průměry definovaných skupin se v populaci liší.

6.2.6 Analýza dat a její interpretace

Následující kapitola je věnována analýze a interpretaci dat v rámci kvantitativního výzkumu. Ta sestává z vlastních tabulek, jež vychází z hodnot výše zmíněného statistického softwaru IBM SPSS Statistics. V rámci analýzy budou srovnány jednotlivé kategorie uvnitř jednotlivých let výzkumu, dále však analýza poskytne vhled do generačních rozdílů celkové české populace.

Tabulka č. 1: 1999 – Důležitost v životě: Rodina

Proměnná	Průměr	Standardní chyba	Průměrný rozdíl mezi skupinami	T-test sig.	95 % interval spolehlivosti	
					Dolní mez	Horní mez
Pohlaví						
muž	1.33	0.067	0.187	<0.001	1.20	1.46
žena	1.11	0.032				
Nejvyšší dosažené vzdělání						
středoškolské	1.22	0.038	0.137	0.145	1.15	1.29
vysokoškolské	1.08	0.083				
Socioekonomický status						
student	1.27	0.067	0.084	0.244	1.13	1.40
zaměstnanec	1.22	0.033				

n=485, zdroj dat: (EVS 1999), vlastní zpracování.

Proměnná je kódována jako:

1 – Velmi důležitá, 2 – Důležitá, 3 – Nepříliš důležitá a 4 – Nedůležitá.

Tudíž čím nižší je průměr, tím důležitější je rodina pro danou generaci.

Z dat vyplývá, že důležitost rodiny v životě v roce výzkumu 1999 je nejvyšší ze všech vybraných kategorií u jedinců s vysokoškolským vzděláním, dále pak u žen. Pokud bychom měli porovnat jednotlivé kategorie mezi sebou, pro ženy je hodnota rodiny v životě vyšší, než jak je tomu u mužů. Mezi vzdělanostními skupinami, jak je již výše zmiňováno, hraje rodina větší roli u jedinců s vysokoškolským vzděláním, než jak je tomu u těch se středoškolským. V neposlední řadě je nutné porovnat jedince dle socioekonomického statusu, kdy zaměstnanci pocítují větší důležitost rodiny, než jak je tomu u studujících jedinců. Na základě signifikance t-testu kategorie pohlaví zamítám nulovou hypotézu, a tedy průměry

definovaných skupin se v populaci liší. V rámci kategorie vzdělání a socioekonomický status a jejich signifikance t-testu se přikláním k nulové hypotéze, a tedy mezi těmito skupinami se průměry v populaci neliší, jsou shodné.

Tabulka č. 2: 1999 – Důležitost v životě: Práce

Proměnná	Průměr	Standardní chyba	Průměrný rozdíl mezi skupinami	T-test sig.	95 % interval spolehlivosti	
					Dolní mez	Horní mez
Pohlaví						
muž	1.65	0.073	0.011	0.866	1.61	1.90
žena	1.64	0.062				
Nejvyšší dosažené vzdělání						
středoškolské	1.71	0.051	0.001	0.995	1.61	1.81
vysokoškolské	1.71	0.127				
Socioekonomický status						
student	1.83	0.081	-0.253	0.030	1.60	1.93
zaměstnanec	1.58	0.041				

n=485, zdroj dat: (EVS 1999), vlastní zpracování.

Proměnná je kódována jako:

1 – Velmi důležitá, 2 – Důležitá, 3 – Nepříliš důležitá a 4 – Nedůležitá.

Tudíž čím nižší je průměr, tím důležitější je rodina pro danou generaci.

Z dat vyplývá, že důležitost práce v životě je v roce výzkumu 1999 ze všech vybraných skupin nejvyšší u zaměstnaných jedinců. Pokud bychom měli porovnat jednotlivé kategorie mezi sebou, hodnota práce je téměř totožná, jak u mužů, tak u žen. Mezi nejvyššími dosaženými vzdělanostními skupinami je možné pozorovat totožnou hodnotu práce, jak tedy u jedinců se

středoškolským vzděláním, tak také u těch s vysokoškolským. Jak již bylo výše zmíněno, hodnota práce je vyšší pro zaměstnané jedince, než jak je tomu pro studující jedince. Na základě signifikance t-testu se u kategorií pohlaví a nejvyšší dosažené vzdělání přiklání k nulové hypotéze, a tedy mezi těmito skupinami se průměry v populaci neliší, jsou shodné. Co se týče kategorie socioekonomický status, zde na základě signifikance t-testu zamítám nulovou hypotézu, a tedy průměry definovaných skupin se v populaci liší.

Tabulka č. 3: 2008 – Důležitost v životě: Rodina

Proměnná	Průměr	Standardní chyba	Průměrný rozdíl mezi skupinami	T-test sig.	95 % interval spolehlivosti	
					Dolní mez	Horní mez
Pohlaví						
muž	1.36	0.048	0.103	0.118	1.18	1.40
žena	1.26	0.045				
Nejvyšší dosažené vzdělání						
středoškolské	1.28	0.045	-0.039	0.706	1.19	1.36
vysokoškolské	1.31	0.098				
Socioekonomický status						
student	1.18	0.047	0.144	0.341	1.22	1.41
zaměstnanec	1.32	0.128				

n=485, zdroj dat: (EVS 2008), vlastní zpracování.

Proměnná je kódována jako:

1 – Velmi důležitá, 2 – Důležitá, 3 – Nepříliš důležitá a 4 – Nedůležitá.

Tudíž čím nižší je průměr, tím důležitější je rodina pro danou generaci.

Z dat vyplývá, že hodnota rodiny byla v roce výzkumu 2008 nejvyšší pro studující jedince dále pak pro ženy. Pokud bychom měli porovnávat jednotlivé kategorie mezi sebou, jak již bylo výše zmíněno, pro ženy je hodnota rodiny vyšší, než jak je tomu u mužů. U vzdělanostních skupin je důležitost rodiny v životě vyšší u jedinců se středoškolským vzděláním, než jak je tomu pro jedince s vysokoškolským vzděláním. Hodnota rodiny v životě hraje větší a důležitější roli pro studenty než pro zaměstnance. Na základě signifikance t-testu se u všech vybraných kategorií přikláním k nulové hypotéze, tedy mezi skupinami se průměry v populaci neliší, jsou shodné.

Tabulka č. 4: 2008 – Důležitost v životě: Práce

Proměnná	Průměr	Standardní chyba	Průměrný rozdíl mezi skupinami	T-test sig.	95 % interval spolehlivosti	
					Dolní mez	Horní mez
Pohlaví						
muž	1.75	0.059	-0.203	0.017	1.61	1.90
žena	1.96	0.061				
Nejvyšší dosažené vzdělání						
středoškolské	1.88	0.063	0.276	0.048	1.75	2.00
vysokoškolské	1.60	0.102				
Socioekonomický status						
student	2.12	0.146	-0.518	<0.001	2.00	2.37
zaměstnanec	1.60	0.047				

n=485, zdroj dat: (EVS 2008), vlastní zpracování.

Proměnná je kódována jako:

1 – Velmi důležitá, 2 – Důležitá, 3 – Nepříliš důležitá a 4 – Nedůležitá.

Tudíž čím nižší je průměr, tím důležitější je rodina pro danou generaci.

Z dat vyplývá, že důležitost práce v životě byla v roce výzkumu 2008 nejvyšší pro jedince s nejvyšším dosaženým vysokoškolským vzděláním, stejně tak pro zaměstnané jedince. Pokud bychom se zaměřily na porovnání jednotlivých kategorií je hodnota práce vyšší u mužů, než jak je tomu u žen. Co se týče vzdělanostních kategorií, jak je již výše zmíněno, vyšší hodnotu práce vnímají jedinci s vysokoškolským vzděláním, než jak je tomu u těch se středoškolským vzděláním. V neposlední řadě je si možné povšimnout výrazně vyšší hodnoty práce u zaměstnaných jedinců, než jak je tomu u těch studujících. Na základě signifikance t-testu u všech vybraných kategorií zamítám nulovou hypotézu, tedy průměry definovaných skupin se v populaci liší.

Tabulka č. 5: 2017 – Důležitost v životě: Rodina

Proměnná	Průměr	Standardní chyba	Průměrný rozdíl mezi skupinami	T-test sig.	95 % interval spolehlivosti	
					Dolní mez	Horní mez
Pohlaví						
muž	1.33	0.059	0.173	0.019	1.21	1.53
žena	1.16	0.044				
Nejvyšší dosažené vzdělání						
středoškolské	1.27	0.056	0.125	0.087	1.15	1.38
vysokoškolské	1.14	0.046				
Socioekonomický status						
student	1.05	0.043	0.198	0.002	1.06	1.31
zaměstnanec	1.24	0.045				

n=485, zdroj dat: (EVS 2017), vlastní zpracování.

Proměnná je kódována jako:

1 – Velmi důležitá, 2 – Důležitá, 3 – Nepříliš důležitá a 4 – Nedůležitá.

Tudíž čím nižší je průměr, tím důležitější je rodina pro danou generaci.

Z dat vyplývá, že důležitost rodiny v životě v roce výzkumu 2017 byla nejvyšší pro jedince s nejvyšším dosaženým vysokoškolským vzděláním, dále pak pro ženy. Co se týče porovnání v jednotlivých kategoriích, jak již bylo zmíněno, ženy mají hodnotu rodiny vyšší, než jak je tomu u mužů. Stejně tak již výše zmínění vysokoškolští jedinci vnímají vyšší hodnotu rodiny v životě, než jak je tomu u jedinců s nejvyšším dosaženým středoškolským vzděláním. V neposlední řadě vykazuje rodina důležitější hodnoty u studujících jedinců, než jak je to u zaměstnaných jedinců. Na základě signifikance t-testu u kategorií pohlaví a socioekonomický status zamítám nulovou hypotézu, tedy průměry definovaných skupin se v populaci liší. U kategorie nejvyšší dosažené vzdělání se na základě signifikance t-testu přikláním k nulové hypotéze, a tedy průměry definovaných skupin se v populaci neliší, jsou shodné.

Tabulka č. 6: 2017 – Důležitost v životě: Práce

Proměnná	Průměr	Standardní chyba	Průměrný rozdíl mezi skupinami	T-test sig.	95 % interval spolehlivosti	
					Dolní mez	Horní mez
Pohlaví						
muž	1.87	0.097	0.054	0.657	1.71	2.25
žena	1.82	0.076				
Nejvyšší dosažené vzdělání						
středoškolské	1.97	0.105	0.255	0.087	1.77	2.18
vysokoškolské	1.72	0.096				
Socioekonomický status						
student	1.91	0.160	-0.312	0.064	2.06	2.62
zaměstnanec	1.60	0.066				

n=485, zdroj dat: (EVS 2017), vlastní zpracování.

Proměnná je kódována jako:

1 – Velmi důležitá, 2 – Důležitá, 3 – Nepříliš důležitá a 4 – Nedůležitá.

Tudíž čím nižší je průměr, tím důležitější je práce pro danou generaci.

Z dat vyplývá, že důležitost práce v životě v roce výzkumu 2017 byla nejvyšší pro zaměstnané jedince. Pokud bychom se soustředili na rozdíly uvnitř jednotlivých kategorií, vyšší hodnota práce je nastavena u žen než u mužů. V rámci nejvyššího dosaženého vzdělání je práce důležitější pro jedince s vysokoškolským vzděláním, než jak je tomu u těch se středoškolským vzděláním. V neposlední řadě, již výše zmínění zaměstnaní jedinci dosahují výrazně vyšší hodnoty práce, než jak je tomu u studujících jedinců. Na základě signifikance t-testu se u všech kategorií přiklání k nulové hypotéze, tedy průměry definovaných skupin se v populaci neliší.

Tabulka č. 7: 1999, 2008 a 2017 – Důležitost v životě: Rodina

Proměnná	Průměr	Standardní chyba	Sig.	95 % interval spolehlivosti	
				Dolní mez	Horní mez
Rok výzkumu					
1999	1.22	0.025	0.056	1.17	1.27
2008	1.31	0.033		1.25	1.38
2017	1.23	0.036		1.16	1.30

n=485, zdroj dat: (EVS 1999, 2008 a 2017), vlastní zpracování.

Proměnná je kódována jako:

1 – Velmi důležitá, 2 – Důležitá, 3 – Nepříliš důležitá a 4 – Nedůležitá.

Tudíž čím nižší je průměr, tím důležitější je práce pro danou generaci.

Z dat vyplývá, že důležitost rodiny v životě byla pro českou populaci ve věku 19-29 let nejdůležitější v roce výzkumu 1999, poté v roce 2017 a v neposlední řadě v roce 2008. Na základě signifikance se přikláním k nulové hypotéze, tedy průměry se mezi definovanými skupinami v populaci neliší, jsou shodné.

Tabulka č. 8: 1999, 2008 a 2017 – Důležitost v životě: Práce

Proměnná	Průměr	Standardní chyba	Sig.	95 % interval spolehlivosti	
				Dolní mez	Horní mez
Rok výzkumu					
1999	1.65	0.034	<0.001	1.58	1.71
2008	1.85	0.043		1.77	1.94
2017	1.84	0.060		1.72	1.96

n=485, zdroj dat: (EVS 1999, 2008 a 2017), vlastní zpracování.

Proměnná je kódována jako:

1 – Velmi důležitá, 2 – Důležitá, 3 – Nepříliš důležitá a 4 – Nedůležitá.

Tudíž čím nižší je průměr, tím důležitější je práce pro danou generaci.

Z dat vyplývá, že důležitost práce v životě byla pro českou populaci ve věku 19-29 let nejdůležitější v roce výzkumu 1999. Na základě signifikance zamítám nulovou hypotézu, tedy průměry se mezi definovanými skupinami v populaci liší, nejsou shodné. Liší se rok výzkumu 1999 oproti zbylým dvěma letům výzkumu 2008 a 2017.

6.2.7 Shrnutí výsledků analýzy dat

Z výsledků analýzy dat vyplývají rozdíly v hodnotách napříč vybranými kategoriemi, kdy je možné si povšimnout přetrvávající vyšší hodnotu rodiny v životě žen, než jak je tomu u mužů, a to ve všech generacích. Větších rozdílů mezi jednotlivými kategoriemi, rovněž pak generacemi, je možné nalézt v hodnotě práce. Ta klesá u jedinců s nejvyšším dosaženým středoškolským vzděláním s každým rokem výzkumu, stejně tak je tomu u mužů, kdy se stává méně významnou. Ostatní kategorie nevykazují vyloženě klesající či rostoucí hodnoty, většinou jsou střídavě kolísající, jak je však výše zmíněno, nejedná se o statisticky významné rozdíly.

To lze přičíst neměnným hodnotám rodiny a práce v životě jednotlivce, jež hrají významnou. Zároveň pak mohou být důvodem obecné charakteristiky zvolených proměnných. Zvoleny byly pouze základní proměnné zkoumající pracovní a rodinné hodnoty.

V návaznosti na kvantitativní výzkum je dále proveden výzkum kvalitativní. Tím se mohou poodkrýt konkrétní rozdíly, jež se mezi generacemi objevují. Zaměřila jsem se na konkrétní pracovní a rodinné hodnoty, jež respondenti zastávají, a z čeho vychází, zda se některé z těchto hodnot proměnily v čase, a co to způsobilo.

6.3 Metodologie kvalitativního výzkumu

6.3.1 Realizace výzkumu

V rámci výzkumu jsem provedla šest hloubkových rozhovorů, vždy se dvěma respondenty z každé (nastupující) generace z let 1999, 2008 a 2017, jeden muž a jedna žena. Všichni účastníci byli předem telefonicky či osobně kontaktováni v rámci žádosti o účast ve výzkumu. Již během této domluvy byl stanoven termín a prostor, ve kterém se rozhovor uskuteční. Délka jednotlivých rozhovorů se pohybovala od 40 do 80 minut.

R-respondent

	Pohlaví	Rok narození	Vzdělání	Současná pracovní pozice	Současný rodinný stav	Počet dětí
R1	žena	1971	střední s maturitou	kodér DRG	vdova	2
R2	muž	1976	vysokoškolské	advokát, zaměstnanec Ústavu státu a práva a akademie věd, přednášející na fakultách	v manželství	2
R3	žena	1980	střední s maturitou	analytička lékařské posudkové služby	rozvedená, v partnerství	1
R4	muž	1982	střední s maturitou	projektový manažer	v partnerství	0
R5	muž	1992	vysokoškolské	ředitel firmy	v partnerství	2

R6	žena	1998	vysokoškolské	projektant technických zařízení budov	svobodná	0
----	------	------	---------------	--	----------	---

6.3.2 Etika výzkumu

Všichni respondenti se výzkumných rozhovorů zúčastnili dobrovolně. Před zahájením byl každý respondent seznámen s tématem a cílem mé práce, průběhem rozhovoru a nutnosti jeho nahrávání na diktafon. Rovněž pak byli účastníci výzkumu srozuměni s anonymizací osobních dat, to vše v rámci informovaného souhlasu, jež byl respondenty podepsán.

Při výzkumu byl kladen důraz na emoční bezpečí, jež bylo zajištěno prostředím, ve kterém se respondent cítil příjemně, většinou se jednalo o soukromou kancelář respondenta či jejich domácí prostředí. To vše na základě odkrývání emočně citlivých záležitostí v rámci rozhovoru. Hendl (2016) přirovnává v tomto kontextu kvalitativní rozhovory k těm terapeutickým, a to z důvodu otevření se respondenta, rovněž pak naslouchajícího výzkumníka, jež připomíná roli terapeuta.

6.3.3 Metody výzkumu

Metoda, jež jsem pro kvalitativní výzkum zvolila sestává z polostandardizovaného rozhovoru. Ten spočívá v předchozí technické přípravě, ve vymezení určitých schémat (specifických okruhů otázek), která jsou pro tazatele závazná. Výzkumník vychází z předem zvolených otázek, jejich pořadí může však během rozhovoru upravovat či tyto otázky doplnit dalšími, navazujícími na odpovědi respondenta. Jádrem rozhovoru tak zůstává pro všechny účastníky výzkumu stejné, jde však o drobné nuance ve znění či stylu pokládaných otázek. (J. Hendl, 1997, s.90-91) Pomůckou k polostrukturovanému rozhovoru mi byl scénář rozhovoru (viz Příloha č. 2).

6.3.4 Výzkumný soubor

Pro výzkum jsem zvolila kombinaci stratifikovaného účelového vzorkování a výběru vzorku metodou sněhové koule. Kritéria pro stratifikované účelové vzorkování jsou dle Hendla (2016) předem známá, v této práci se jedná o demografické parametry, jimiž jsou pohlaví, věk a vzdělání. Metodu sněhové koule popisuje Hendl (2016) jako volbu dalších výzkumných účastníků na základě doporučení již zkoumaných jedinců. V prvotní fázi jsem tedy zvolila daného účastníka výzkumu, jež splňuje mnou stanovené parametry a skrze něj jsem se následně dostala k dalšímu účastníku z téže generace, však opačného pohlaví.

6.3.5 Analýza dat

Mnou zvolenou metodou pro analýzu kvalitativních dat je selektivní kódování. Tomu předchází kódování otevřené a axiální, kdy v rámci průchodu daty výzkumník zjišťuje jednotlivé příčiny, důsledky či podmínky propojující jednotlivé kategorie kódů. Postup tohoto průchodu dat lze nalézt v Příloze č. 1. Selektivní kódování je tzv. přezkoumávající fáze dat a kódů, jde zejména o jejich selektivní zpracování. Výzkumník v této fázi provádí porovnání a zkoumá kontrasty jednotlivých konceptů a kategorií. Toto zkoumání je prováděno opětovně. Cílem výzkumníka je vyhledání hlavního tématu a kategorií, jež dále symbolizují ústřední bod celé analýzy. To dovede výzkumníka k výsledné teorii, jež nám zaručuje co nejlepší zodpovězení výzkumných otázek. (J. Hendl, 2016, s.254-258)

V rámci selektivního kódování jsem dospěla ke třem konečným kódům a jejich subdimenzím, ty jsou následovné:

Vliv na hodnoty

- Rodinné zázemí
- Životní/historická událost
- Postoj ke vzdělání jedince
- Společnost

Aktuální hodnoty

- Aktuální pracovní hodnoty
- Aktuální rodinné hodnoty
  - Manželství X Kohabitace

Proměna hodnot v čase

- Pracovní hodnoty
- Rodinné hodnoty

6.3.6 Analýzy dat a její interpretace

Kapitola se věnuje interpretaci analýzy dat hloubkových rozhovorů. Součástí jsou výňatky rozhovorů vložených do jednotlivých kódů a subdimenzí, dále pak shrnutí zjištění vycházející, jak z jednotlivých výňatků, tak také z výňatků jako souhrnu.

1. Vliv

Kategorie se soustředí na vliv, jež působí na utváření hodnot jednotlivce. V rámci ní je možné porozumět faktorům a okolnostem majícím vliv na formování hodnotového systému jednotlivce-jak jednotlivci adoptují, modifikují nebo odmítají určité hodnoty a jakým způsobem tyto hodnoty ovlivňují jejich chování a rozhodování. Tato kategorie sestává ze čtyř subkategorií (viz níže).

1.1 Rodinné zázemí

Osobní výpovědi respondenta týkající se vlivu rodinného zázemí, z něž jedinec vychází a zda si některé z hodnot rodinného zázemí přejímají dále do svého aktuálního života-vzdělání obou rodičů, vztah rodičů a stav, v němž se ocitají (nesezdané soužití, manželství či rozvedení).

R3: *Rodiče mají oba středoškolské vzdělání s maturitou...oni by se neuspokojili, kdybych chtěla jít čistě na učební obor...určitě by to brali jako něco podřadnějšího, když oni sami mají střední školu.*

R4: *...primárně proč jsem nebyl v manželství...asi jsem v mládí viděl jako hodně rodin, který fungovaly tak, že v týdnu je dítě s mámou, o víkendu s tátou...ale mně osobně to taky nevadilo, tenhle ten styl vídání se s rodičema, já jsem vlastně nikdy nezažil, že by rodiče bydleli spolu. A rodiče se vlastně taky nikdy nevzali...*

R6: *...táta je strojař a má taky ČVUT, takže to bylo taky takový, jakou jinou technickou školu studovat než ČVUT, takže to by asi jakoby ten táta na to měl jakoby vliv, protože tam jakoby vidíš nějaký jakoby vzor no...spíš je to jakoby že okolo tebe lidi tam choděj, strejda má, teta má, všichni maj...bratranec má, ségra má, brácha, tak je to takový, že se to od tebe očekává no...*

R6: *...možná ještě jako ta soudržnost tý rodiny, že rodiče jsou pořád spolu, že se jako nerozvedli nikdy nebyli od sebe nebo tak no.*

Z výpovědí respondentů vyplývá, že rodinné prostředí hraje klíčovou roli v utváření hodnot a životního směřování jednotlivců. Vzdělání rodičů může být jejich dětmi (mladší generací) považováno za jakýsi cíl, jemuž by se měli minimálně vyrovnat, v lepším případě jej předčit vzděláním vyšším. To naznačuje význam, který rodina přikládá vzdělání, snad dokonce společenskou prestiž.

Dále je si možné povšimnout vlivu nedostatku zkušenosti s tradičním manželstvím a s tím spojeným rodinným uspořádáním, jež může ovlivnit postoj jedince k vlastnímu rodinnému životu. Dochází zde k jistému přejímání rodinných struktur. Naopak jistá kontinuita rodiny může být jedním z důležitých faktorů v rámci jedincova budoucího rodinného života.

1.2 Životní/historická událost

Osobní výpovědi respondenta týkající se vlivu životní události na hodnoty, jež jedinec zastává - narození dítěte, rozvod, úmrtí blízké osoby, dále však lze hovořit o vlivu historické události na jedincovo hodnotové postavení - obrat roku 1989 a doba poté - často zmiňované “devadesátky”, dále například pandemie COVID-19.

R1: *Úmrtím manžela, to se hodně změnilo. Najednou si člověk uvědomuje, jak je důležité, aby ta rodina byla celá pohromadě...*

R1: *Hodnoty se změnilы Covidem, to hodně...kdy lidi už vlastně...každý je sám za sebe svým způsobem nebo mně to tak přijde. Já si myslím, že předtím jsme byli víc pospolitější, já jsem to tak cítila...*

R2: *...ono se to tak blbě říká, ale prostě ty devadesátý léta byly fakt, jakože celkem jako...to byl takovej trochu punk. Jako já prostě...já si pamatuju na gymplu, že to byly furt nějaký koncerty, nějaká hospoda že jo...*

R3: *...myslím si, že doba rozvodu byla pro mě těžká...od toho rozvodu potom nějaké následující partnerství vedlo úplně jiným směrem...*

R4: *...po těch devadesátkách byl mnohem anonymnější...byla i větší kriminalita, na druhou stranu byla i větší volnost, takže tyhle ty zkušenosti pobíráš v té době a bereš si je sebou.*

R5: *Ten pohled na věc s těma dětma hrozně mění jo...ten pocit ty zodpovědnosti a to, že si neuvědomuješ něco dokavad' je ten člověk sám nebo ve dvou...*

Z výňatků rozhovorů je zřejmé, že, ať už životní či historické události mají vliv na formování hodnot jedince. Úmrtím manžela se rodina více semkla, klíčovou hodnotou rodiny byla

především její soudržnost. Rozvod, jedna z dalších klíčových životních událostí pozměnila v respondentčině životě hodnoty, jež dále aplikovala do partnerského života. Naopak životní událost považovaná za jednu z těch radostnějších, narození dítěte vedlo k uvědomění si jakési zodpovědnosti, kterou má rodič vůči dítěti.

V rámci historických událostí zmiňovali respondenti nejčastěji období devadesátých let, charakterizovaných punkovou kulturou a volnějším životním stylem. Tyto postoje dále formovaly pohled na svět a přístup k životu jedince, jenž vedl k odlišným hodnotám či životnímu směřování. Další hojně zmiňovanou událostí byla pandemie COVID-19, kdy každý musel čelit vlastním výzvám a starostem, vedla k pocitu větší osamělosti a individuálního zvládání obtíží, což proměnilo vnímání společnosti a její pospolitosti.

1.3 Postoj ke vzdělání jedince

Osobní výpovědi respondenta týkající se postoje ke vzdělání v závislosti na jeho vlastním úsudku.

R1: ...dneska ty tituly hýbou světem...dříve to byla maturita a psaní na stroji. To, kdo měl, to byl někdo...já jsem vlastně zjistila, že nepotřebuju tu vysokou, zkoušela jsem to, nedostala jsem se a věděla jsem, že to až tak nepotřebuju.

R3: ...chtěla jsem už nastoupit do pracovního procesu, chtěla jsem si vydělávat peníze a být samostatná...a vlastně jsem nepotřebovala mít vysokou školu...

R5: Hele já jsem třeba nepřemýšlel, že bych tu vysokou školu neměl jo... Já jsem prakticky v patnácti letech, opravdu jako brzo, jsem věděl přesně, co chci dělat, jak to budu dělat...

Respondenti reflektují vnímání vzdělání v průběhu času a zdůrazňují jeho význam v současném světě. Zatímco dříve to byla maturita či psaní na stroji, dnes jsou více oceňovány akademické tituly, což odráží proměnu hodnot ve společnosti.

Je však možné vnímat vysokou hodnotu vysokoškolského vzdělání u respondentů mladší generace. Ti jej považují za klíčové k dosažení svých cílů a plného profesního rozvoje.

1.4 Společnost

Osobní výpovědi respondenta týkající se vlivu společnosti v oblastech pracovní či rodinné sféry, jak je tento vliv či dokonce tlak vnímán jedincem a zda má tendenci měnit jeho hodnoty.

R5: Jako oni na to koukají tak, že prostě máme děti a nejsme manželé, kde žiješ vlastně (smích)...jako nějaký nátlaky a náznaky jsou vždycky, ale já myslím, že oni stejně chápou, že to je naše rozhodnutí... Takže občas to končí nějakou jízlivou poznámkou, na kterou ty jízlivě odpovíš a tím je to jako hotový jo.

R6: ...jakože hodně se očekává, že když jsi ve vztahu třeba 5 let tak už se lidi jako ptaj, kdy bude svatba a kde je jako prstýnek a takhle, a to mi vadí, jak na tebe ta společnost prostě tlačí. A to jako i teď, když nikoho nemám, tak se ode mě očekává nebo jako vyžaduje ten vztah.

Z výpovědí respondentů vyplývá významný vliv společenských norem a očekávání na hodnoty jedince. Například tlak na uzavření manželství může vyvolat pocity nepříjemnosti a může vést k vyhroceným situacím v rámci potřeby odpovědi - vysvětlení vlastních hodnot či cest v životě. Podobně pak tlak, jež je vytvářen společností na jedince, který v určitém věku nedosahuje jakéhosi statusu, jež je pro společnost typické, řekla bych až tradiční.

2. Aktuální hodnoty

Kategorie aktuálních hodnot sestává ze dvou subkategorií (viz níže) a pojednává o pracovních a rodinných hodnotách, možno také hovořit o preferencích, jež jedinec aktuálně ve svém životě zastává.

2.1 Aktuální pracovní hodnoty

Osobní výpovědi respondenta týkající se aktuálních pracovních hodnot jedince. Jedná se o faktory, jež hrají klíčovou roli v rámci zvoleného zaměstnání.

R2: *...jako když jsem měl nabídky jako i ze zahraničí a tam mně třeba nabízeli mnohonásobně víc, než mám, ale prostě...znamenalo by to pro mě jako se odloučit jako částečně od, jakoby od rodiny a... nemoct si dělat ty věci, jak chci, jako nemoct si dělat ty věci, co mě baví tak a...takže to prostě jsem zavrhl, že pro mě není prioritou.*

R3: *...aby to byla práce, která by mě obohacovala o nějaké další vědomosti, aby mě posouvala v mém osobním rozvoji, aby byla práce méně... stresující, byť i za méně peněz...*

R4: *Vlastně to bude asi určitá pohoda...že pro mě práce nebude znamenat jako stres...vykonávám nějakou práci za určitou hodnotu a je po mně vidět nějaký výsledek...pak ta nezávislost určitá...možnost dělat si věci po svém tak, aby fungovaly je pro mě jako velkej benefit, jeden z těch největších, tím pádem peníze budou až na tom druhým místě...*

R5: *Pro mě je to ten pocit, když něco vymyslíš, uděláš to a ono se to povede, tak to je pro mě nejvíc, to je pro mě víc než jakýkoliv peníze, ten úspěch...a ta flexibilita...já prostě nejsem schopnej fungovat tak, že přijdu v osm do kanceláře a budu do čtyř dělat...a to rozhodování, já nerad jsem v té pozici, kdy se na tom chodu nepodílím.*

R6: *... jako mě zajímalo jako plat... no a jakože flexibilita...určitě by mě dělalo víc šťastnou si dělat na sebe a být si víc pánem toho svého času než chodit do nine to five job.*

Z výpovědí respondentů je možné vnímat generační rozdíl, kdy starší generace (R3, R4) inklinují k větší pohodě v práci, není jimi nikterak vyhledávaná práce, jenž by znamenala větší stresovou zátěž, byť by to mělo znamenat lepší finanční ohodnocení. Rovněž upřednostňují rodinu před lepšími pracovními příležitostmi (R2). U mladších generací (R5 a R6) je možné

povšimnout si hodnot kreativity, iniciativy či úspěchu, i toho finančního. Dále je možné vnímat potřebu flexibility pracovní doby u obou respondentů této generace.

2.2 Aktuální rodinné hodnoty

Osobní výpovědi respondenta týkající se aktuálních rodinných hodnot jedince. Jedná se o faktory, jež jsou klíčovými pro jedincův rodinný život.

R1: *Aby byla ta rodina pohromadě. Vedu ty děti, nebo mě se to povedlo, že mají jeden druhého, tak aby si pomáhaly a jsem za to ráda...*

R2: *...takový, jakože jsme rádi spolu a zároveň si jeden druhého vážíme a nějaká taková jako tolerance ve vztahu k těm lidem...a myslím si, že je důležitý ta jako soudržnost rodinná a nějaký to přátelství...*

R3: *Určitě vyrovnanost, tolerance, pochopení jeden vůči druhému, a aby tady jeden pro druhého byl, když je potřeba...*

R5: *Pro mě je ta rodina nějaký to místo, kde se člověk cítí a měl by se cejtít jako bezpečně...nechtěl bych se dostat do stavu, že bych něco tajil tý rodině, jako já prostě když se něco přihodí, tak se snažím o těch věcech mluvit otevřeně...takže asi ta otevřenost a důvěra je důležitá...*

Z výpovědí respondentů vyplývá, že důležitými hodnotami v rámci rodinného prostředí je soudržnost, vzájemná pomoc a důvěra. Respondenti kladli obecně důraz na rodinné pouto a rodinu, jakožto bezpečné prostředí, ve kterém mohou její členové otevřeně komunikovat a sdílet své pocity. Společně tyto hodnoty tvoří stavební kámen pro harmonické a pohodové rodinné prostředí, jež je pro respondenty důležité a cenné. Tuto oblast těžko rozdělovat dle generací, jelikož rodina je hodnotou převážně neměnnou bez ohledu na generační příslušnost.

2.2.1 Manželství x Kohabitace

R1: *Dneska, kdo říká, že spolu stačí jen bydlet a nepotřebuje na to papír...mně přijde, že to nemá vůči tomu druhému ne povinnost, ale je to takový volnější. Já nevím... Ten papír nedělá to, ten vztah pevnější, to v žádném případě, ale myslím, že je to takovej vrchol toho všeho...manželé...no moje dcera taky není vdaná no, taky jsem z toho auf a mají dítě...*

R3: *...myslím si, že je to generací, tím, jak je vysoká rozvodovost, tím, jak spousta lidí má i třeba potom problémy nebo nechtějí řešit problémy, tak jsou více volnomyšlenkáři a radši si řeknou, že se rozejdou...*

R5: *Manželství je pro mě taková věc, kterou já pro sebe jako nepotřebuju. Já nechci říct, že bych se cítil, že jsem volnej jo a že jsem jako na trhu, to mně je jako úplně jedno...já pro sebe ten pocit, že jsem ženatej to prostě vůbec nepotřebuju...spíš je to v těch holkách, že v tom chtějí mít nějakou tu jistotu...takže jestli ji teďka něco láká v tom mít svatbu, tak je ta věc, že nechce mít jiné příjmení, než mám já a děti, když objednává k doktorovi nebo na třídních schůzkách...*

Na základě výpovědí respondentů je možné pozorovat různorodé pohledy na manželství a nesezdaná soužití. Zatímco pro některé respondenty (převážně se jedná o nejstarší generaci tohoto výzkumu) manželství považují za jakousi tradici, nachází v něm symboliku pevného vztahu, závazku, pro jiné (spíše mladší generace) respondenty je manželství pouze formálním aspektem, jenž není nijak vypovídající o pevnosti či jistotě vztahu.

Můžeme si povšimnout poukázání na zvyšující se četnost rozvodovosti, to může v důsledku snižovat důvěru v manželství, jakožto instituci a volbu spíše kohabitujícího vztahu. Může se tak jednat o alternativu manželského svazku, která je pro mladší generace vyhovující.

3.Proměna hodnot v čase

Kategorie pojednává o proměně hodnot v čase jedince. Většinou se jedná o porovnání hodnot v období mladé dospělosti (19-29 let) a hodnot zastávané jedincem v současné době.

3.1 Pracovní hodnoty

Osobní výpovědi respondenta týkající se proměn, jež postupem času nastaly v hodnotovém nastavení jedince v rámci pracovní sféry.

R2: *...jsem víc začal preferovat i jakoby ty děti než to, že bych jako si budoval kariéru nebo něco takového...ale nějak mi přijde jako zábavnější být s těma dětma, takže je to jako z tohoto pohledu...v podstatě trošičku jsem jako přizpůsobil takovej nějaký svůj pracovní život trochu víc tomu, že trávím hodně času s dětma...*

R4: *...kdy člověku bylo nějakých těch dvaadvacet až do nějakých těch třiceti, ta touha po penězích byla asi silnější než dneska...asi je to určitá ambicióznost nebo v podstatě taková dravost... s přibývajícím věkem ten drive a všechno jako ubejvá....*

Respondenti poukazují na proměnu pracovních hodnot v čase, jež se s přibývajícím věkem posouvají od touhy po finančním úspěchu k orientaci spíše na jiné aspekty života, jako jsou rodinné vztahy či osobní spokojenost. Jedinec směřuje spíše k rodinnému životu a péči o děti, jež se dále pojí s tvořením si pevných rodinných vazeb. To reflektuje změny v životních prioritách. Změnu lze pozorovat, jakožto odraz individuální zkušenosti a zralosti, jež formuje pohled na svět.

3.2 Rodinné hodnoty

Osobní výpovědi respondenta týkající se proměn, jež postupem času nastaly v hodnotovém nastavení jedince v rámci rodinné sféry.

R1: *V mládí jsem měla hodnoty jiný, ty hodnoty pracovní, ten pracovní postup, samozřejmě nějaký ještě dozdělení a teď je to až někde, někde daleko...nejdůležitější je ta rodina.*

R3: ...dřív jsem chtěla, aby byla rodina úplná, teď, když není, vím, že taky nějak fungujeme a že to jde...jasně, že by člověk chtěl mít celou tu rodinu, ale tak to ne vždycky ovlivníte...

R6: Hele dřív, když mi bylo takovejch já nevím, dejme tomu šestnáct až dvacet, tak jsem jako byla přesvědčená, že třeba v šestadvaceti budu mít dítě...bylo to takový to, že dodělám veškerou, budu třeba rok, dva pracovat a těch šestadvacet, sedmadvacet jako bude svatba, děti...no už jsem v tom věku a jsem sama (smích) samozřejmě se mi to hrozně posouvá...teď jsem v takový ty fázi, kdy se před tím snažím spíš utíkat a bojím se toho a nechci to...jako nechtěla bych děti dřív než ve třiceti, což na jednu stranu je za čtyři roky a furt je to na mě brzo.

Opět je možné sledovat posun hodnot jedince od těch pracovních spíše k rodinným. S postupem času se dostává rodina na pomyslnou první příčku a až za ní se řadí kariéra. Dále je však možné pozorovat proměnu očekávání úplnosti rodiny. Ta byla původně součástí jakési představy o tom, jak by měla rodina jedince vypadat, s postupem času se však tyto představy mění. Často dochází k přehodnocení ideálů a adaptaci na různé životní situace, jež dále odráží dynamiku rodinných hodnot v průběhu života. Takové změny poukazují na individuální růst a přizpůsobení se změnám ve společnosti a životním prostředím.

6.3.7 Shrnutí výsledků analýzy dat

Výsledky analýzy (kódování) dat rozkryly jednotlivé generační rozdíly v rámci hodnotové orientace pracovní a rodinné sféry. Z analýzy vychází podstatně klíčová role rodinného zázemí, vzdělání, historické či životní události a v neposlední řadě společenského tlaku na formování hodnot jedince. Nejčastěji zmiňovanou životní situací, jež formovala hodnoty jedince bylo zmiňováno úmrtí blízké osoby či narození dítěte. Co se týče historických událostí, respondenti často zmiňovali období devadesátých let, které s sebou přineslo větší volnost, dále však respondenti hovořili o pandemii Covid-19, jež dle výpovědi respondentky vedlo k menší pospolitosti společnosti.

Z výsledků analýzy dat je dále možné konstatovat, že rodina tvoří hodnotu sama o sobě. Příčinou toho může být především neměnnost této hodnoty. Z rozhovorů vyplývá, že nejdůležitějšími hodnotami v rodině je soudržnost, tolerance či komunikace, a to u všech respondentů, bez ohledu na generační příslušnost.

Co se týče pracovních hodnot, ty jsou již rozdílnějšími v rámci generačních porovnání. Zatímco nejstarší a prostřední generace volí spíše pohodovou práci, nějaký komfort, byť za menší finanční ohodnocení, nejmladší generace tíhne spíše k iniciativě, flexibilitě, dále také právě k finančnímu ohodnocení. Flexibilita je však hodnotou důležitou také pro respondenta nejstarší a respondenta prostřední generace, dalo by se tak říci, že některé hodnoty jsou staršími generacemi přejímány.

Obecně by se tedy dalo říci, že nejstarší generace více tíhne k jakési tradičnosti, snad také konzervativnosti, zatímco mladá generace je spíše dravá, možná také drzejší. Generačním úskalím je bezesporu podoba rodiny, v níž se generace mezi sebou neslučují. Nejstarší generace preferují tradiční podobu rodiny, jež sestává prvotně z manželského svazku. Mladší generace pak tíhnou spíše než k manželství ke kohabitaci, a manželství považují pouze za formální záležitost.

Diskuze

Výzkumným cílem práce bylo zkoumat, a především porozumět tomu, jaké hodnoty jsou pro jednotlivé generace stále důležité, zda dochází k proměnám nebo vytrácení určitých hodnot a do jaké míry jsou tyto hodnoty ovlivněny společenským vývojem. V analýze dat se neprokázaly nikterak statisticky významné rozdíly v rámci důležitosti rodiny v životě v rámci generací. Rozdíly v tomto směru bylo možné nalézt v rámci kategorie pohlaví, kdy nacházím vyšší důležitost rodiny u žen, než jak je tomu u mužů. Naopak u hodnoty práce lze hovořit o generačních rozdílech, konkrétně v roce výzkumu 1999, kdy byla hodnota práce vyšší, než jak tomu bylo u zbylých dvou let výzkumu.

Omezením tohoto výzkumu bylo v první řadě zvolení pouze dvou obecných proměnných (otázek) týkajících se důležitosti rodiny a práce v životě jedince. Dalo by se dále, při rozšíření tohoto výzkumu, uvažovat o zvolení více proměnných, možná konkrétnějších, v rámci nichž, bych mohla dojít k výraznějším rozdílům v rámci jednotlivých vybraných kategorií, pak také generací. S tím je dále spojená charakteristika hodnoty rodiny a práce, jež do větší míry nevyjadřuje větší rozdíly či změny v průběhu času. Dále je nutné hovořit o aplikovatelnosti získaných výsledků na celou populaci, ta není vždy jednoznačná, což souvisí s omezeným rozsahem vzorku a velikostí podsouborů, jež byly mezi sebou porovnávány. Brát v potaz je dále nutné i problém náhodného výběru, jež je spojen s celým zkoumaným souborem.

Kvalitativní výzkum byl proveden pomocí šesti hloubkových rozhovorů. Počet respondentů, se kterými byly rozhovory provedeny by mohl být považován za relativně malý vzorek, což dále ovlivňuje reprezentativnost získaných dat. Daný počet, šest respondentů, byl zvolen v závislosti na omezených časových možnostech.

I přes tato omezení mi však výzkumy poskytly cenné poznatky v rámci zkoumání hodnotových orientací zkoumaných generací. Avšak je důležité brát v potaz to, že výsledky výzkumu mohou být těmito omezeními ovlivněny.

Závěr

V bakalářské práci jsem se zabývala generačními rozdíly pracovních a rodinných hodnot u nastupující generace v České republice mezi lety 1999 až 2017. Mimo generační porovnání se rovněž jednalo o porovnání na základě pohlaví, nejvyššího dosaženého vzdělání a v neposlední řadě v rámci socioekonomického statusu. Blíže jsem se zaměřovala na jednotlivé okruhy právě pracovních a rodinných sfér, jakým směrem se měnily s postupem času a jakých podob nabývají dnes. V návaznosti na teoretickou část bylo cílem práce zmapovat, zda a jakým způsobem se od sebe generace odlišují v hodnotových orientacích na základě kvantitativního výzkumu, tak také toho kvalitativního, jež pro tuto práci představoval doplňkový zdroj.

Z kvantitativního výzkumu se prokázaly největší rozdíly mezi vnímáním důležitosti rodiny v životě v rámci kategorie pohlaví, kdy je její důležitost pro ženy vyšší, než jak je tomu pro muže. Co se týče konkrétně generačních rozdílů, ty z kvantitativního výzkumu nevycházejí nikterak statisticky významné, jedná se pouze o drobné, kolísající rozdíly. Příčinou toho může být obecnost zvolených hodnot, rovněž jejich neměnnost. Z výzkumu bylo však možné vyčíst klesající hodnotu práce s každým rokem výzkumu v rámci kategorie nejvyššího dosaženého středoškolského vzdělání, dále pak v rámci socioekonomického statusu *student*.

Co se týče kvalitativního výzkumu, ten poskytl podrobnější informace k hodnotovým orientacím. V rámci něj jsem dospěla ke konkrétním hodnotám, jež jedinci daných generací zastávají, a co tyto hodnoty formovalo. Jak již bylo zmíněno výše, jak rodina, tak práce jsou hodnoty dosti neměnné, více je možné tuto trvalost hodnot vnímat u rodiny. Obecně z kvalitativního výzkumu vychází, že nejstarší z vybraných generací mají tendenci být konzervativní či více tradiční, než jak je tomu u mladších generací. O tradičnosti je možné hovořit především v kontextu podoby rodiny a preference manželského svazku, jakožto utvrzení vztahu a kompletnosti rodiny. Co se týče pracovních hodnot, dalo by se říci, že starší generace jsou více pohodlné, ve smyslu preference méně stresové práce, byť za nižší finanční

ohodnocení. Na rozdíl od nich tíhnou mladší generace spíše směrem k iniciativě, flexibilitě, rovněž pak právě k finančnímu ohodnocení.

Je nutné však upozornit na ne vždy úplně korespondující výsledky mého výzkumu s předpoklady a poznatky literatury uvedené výše. Takovýto rozdíl lze vysvětlit specifickými charakteristikami zkoumaného vzorku, kontextem výzkumu či metodologickými faktory, jež mohou dále ovlivnit výsledky. Tyto poznatky mohou dále poskytnout podněty pro další výzkum a prohloubení porozumění zkoumané problematice.

Lze však konstatovat, že práce a rodina zaujímají stálé a v mnoha ohledech nezměnitelné pozice v hodnotových orientacích jednotlivých generací. Starší generace obecně vykazují tendenci k tradičním hodnotám, preferují spíše konzervativní přístup, a to zejména v těchto dvou oblastech života. Naopak, mladší generace inklinují k větší otevřenosti k novým přístupům, vyšší míře flexibility a důraz na iniciativu či rozhodování. Právě to se odráží i v jejich pracovních preferencích a hodnotách. (Švaříčková Slabáková, Sobotková, 2018) Tato zjištění poskytují hlubší vhled do dynamiky změn v hodnotových orientacích mezi generacemi v České republice v průběhu let 1999 až 2017. Důležité však zmínit, že jak rodina, tak práce jako takové prošly v tomto období mnohými změnami v kontextu společenských, politických či ekonomických událostí, jež měly dále vliv na vnímání hodnot spojené s těmito sférami.

Summary

In my bachelor's thesis I examined generational differences in work and family values among the rising generation in the Czech Republic in the context of the years 1999 to 2017. In addition to generational comparisons, comparisons were also made on the basis of gender, highest educational attainment and, last but not least, socioeconomic status. I focused more closely on the individual areas of work and family spheres, how they have changed over time and what forms they are taking today. Following the theoretical part, the aim of the thesis was to map whether and how generations differ from each other in value orientations within the framework of quantitative research as well as qualitative research, which was a complementary source for this thesis.

The quantitative research showed the greatest differences between perceptions of the importance of family in life within the gender category, with its importance being higher for women than it is for men. In terms of generational differences specifically, these do not emerge from the quantitative research as statistically significant in any way; they are only minor, fluctuating differences. This may be due to the generality of the values chosen, as well as their immutability. However, it was possible to see from the research the decreasing value of work with each year of research within the category of the highest secondary education attained, as well as within the socio-economic status of the student.

As for the qualitative research, it provided more detailed information on value orientations. Within it, I arrived at the specific values held by individuals of the generations in question and what shaped those values. As mentioned above, both family and work are values that are fairly immutable; this permanence of values can be perceived more in the case of family. In general, the qualitative research suggests that the oldest of the generations sampled tend to be conservative or more traditional than is the case with younger generations. Traditionalism can be discussed primarily in the context of the family form and the preference for the marital union as an affirmation of the relationship and completeness of the family. In terms of work values, it could be said that the older generations are more comfortable, in the sense of preferring less stressful work, albeit with lower financial remuneration. In contrast, the younger generations are more inclined towards initiative, flexibility and financial reward.

It can be concluded that work and family occupy a stable and in many ways unchangeable position in the value orientations of the individual generations. Older generations generally tend to have traditional values, preferring a more conservative approach, especially in these two areas of life. In contrast, younger generations tend to be more open to new approaches, with a greater degree of flexibility and an emphasis on initiative or decision-making. This is also reflected in their work preferences and values. These findings provide a deeper insight into the dynamics of changes in value orientations between generations in the Czech Republic over the period 1999 to 2017. However, it is important to mention that both family and work as such underwent many changes during this period in the context of social, political or economic events, which further influenced the perception of values associated with these spheres.

Použitá literatura

ALAN, Josef. *Etapy života očima sociologie*. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-044-6.

ALLPORT, Gordon Willard. *Pattern and growth in personality*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1961.

ANTÓN, José-ignacio; FERNÁNDEZ-MACÍAS, Enrique a WINTER-EBMER, Rudolf. Does robotization affect job quality? Evidence from European regional labor markets. Online. *Industrial relations (Berkeley)*. 2023, roč. 62, č. 3, s. 233-256. ISSN 0019-8676. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/irel.12324>. [cit. 2024-04-20].

BLATNÝ, Marek. *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3462-3.

BURGESS, Ernest Watson. "The Family as a Unity of Interacting Personalities I." *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services* 7 (1926) 3-9.

FIALOVÁ, Ludmila; PIKÁLKOVÁ, Simona; KUČERA, Milan a HAMPLOVÁ, Dana. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-87-7.

GIDDENS, Anthony. *Sociology*. Cambridge: Polity, 1989. ISBN 0-7456-0546-X.

GRUSEC, Joan E. and GOODNOW, Jacqueline J. Impact of Parental Discipline Methods on the Child's Internalization of Values: A Reconceptualization of Current Points of View. *Developmental Psychology*, 30(1), 1994, p. 4-19.

HAMPLOVÁ, Dana a KATRŇÁK, Tomáš. *Na vzdělání záleží: jak vzdělanostní rozdíly ovlivňují osudy lidí v české společnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018. ISBN 978-80-7325-457-5.

HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-549-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

INGLEHART, Ronald. The silent revolution: changing values and political styles : among Western publics. *Princeton: Princeton University Press*, 1977. ISBN 0-691-07585-9.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.

KOCOURKOVÁ, Jiřina a RABUŠIC, Ladislav. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný? : proměny reprodukčního chování a možnosti rodinné politiky z hlediska postojů české*

veřejnosti. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie, 2006. ISBN 80-86561-93-3.

MANNHEIM, Karl. The Problem of Generations. In P. Kecskemeti (Ed.), *Essays on the Sociology of Knowledge*. London: Routledge and Kegan Paul, 1952. p. 276-320.

MAREŠ, Petr; RABUŠIC, Ladislav a SOUKUP, Petr. *Analýza sociálněvědních dat (nejen) v SPSS*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-6362-4.

MOŽNÝ, Ivo a JIRÁNEK, Vladimír. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X.

PETRUSEK, Miloslav. *Společnosti pozdní doby*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006. ISBN 8086429636.

PETRUSEK, Miloslav; MAŘÍKOVÁ, Hana a VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.

PLECITÁ, Klára. *Hodnoty, postoje, chování: Česká republika 2002-2012 : sociální report projektu European Social Survey*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2013. ISBN 978-80-7330-224-5.

PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1751-2.

RABUŠIC, Ladislav and CHROMKOVÁ-MANEA, Beatrice. Introduction: Values, Modernisation and Social Change in Europe. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 2020, vol. 56, iss. 6, p. 693-698.

SAK, Petr a KOLESÁROVÁ, Karolína. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3850-5.

SHEHAN, Constance L. *Marriages and Families*. Boston: Allyn and Bacon, 2003.

SMITH, Suzanne R. and INGOLDSBY, Bron B. *Exploring family theories*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0-19-537771-2.

ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila a SOBOTKOVÁ, Irena. *Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění*. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2018. ISBN 978-80-7553-638-9.

TANNER, Jennifer, ARNETT, Jeffrey J. and LEIS, Julie A. Emerging adulthood: Learning and development during the first stage of adulthood. In M. C. Smith & N. DeFrates-Dench (Eds.),

Handbook of research on adult development and learning. New York: Routledge, 2009 p. 34-67.

TOMÁŠEK, Marcel. Singles and Their Relationships: A Qualitative Look at Single and Non-cohabitating Individuals in the Czech Republic. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 2006, vol. 42, iss. 1, p. 81-106.

TRÁVNÍČKOVÁ Marcela a KREJDL Martin. The Stability of Co-residential Partnerships after First Birth: Did the 'Protective Effect of Marriage' Increase after 1989? *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 2023, vol. 59, iss. 1, p. 3-30.

VEČERNÍK, Jiří. *Czech society in the 2000s: a report on socio-economic policies and structures*. Prague: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1750-5.

VEČERNÍK, Jiří. *Práce, hodnoty, blahobyť: české realie v evropském kontextu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i, 2016. ISBN 978-80-7330-295-5.

Použitá data

EVS (2022). EVS Trend File 1981-2017. *GESIS, Cologne. ZA7503 Data file Version 3.0.0*, <https://doi.org/10.4232/1.14021>.

Projekt bakalářské práce

Jméno a příjmení studujícího: Anna Marie Neugebauerová

Studijní program: Sociologie se specializací: Sociální politika

Předpokládaný název práce: Proměna pracovních a rodinných hodnot nastupujících generací v České republice v časovém kontextu (1999-2017)

Předpokládaný název práce v angličtině: Changing work and family values of the rising generations in the Czech Republic over time (1999-2017)

Klíčová slova: generace, hodnoty, mezigenerační rozdíly, přizpůsobení se změnám, diverzifikace

Klíčová slova v angličtině: generations values, intergenerational differences, adaptation to change, diversification

Vedoucí práce: doc. Milan Tuček, prom. mat., CSc.

(Poznámka: externisté mohou vést práce pouze po předchozím souhlasu vedoucího katedry a to jen v těch případech, kdy se student/ka prostřednictvím bakalářské práce podílí na řešení výzkumného projektu vedoucí/ho práce.)

Námět práce

Formulace problému a jeho vstupní diskuse ve vztahu k současnému stavu jeho poznání, předpokládaný odborný přínos práce:

- *co se o daném jevu ví, co už je vyzkoumáno - návaznost na jiné práce - a co se naopak neví, jaké vědění chybí a chcete jej doplnit;*
- *proč je zajímavé a důležité se zvolenému problému věnovat, jak by měl být cíl práce (pomoci vyřešit problém, zaplnit bílé místo, ověřit předchozí poznatky v novém kontextu...).*

Z této části projektu by také měla být zřejmá relevance tématu k oborům sociologie, sociální antropologie nebo sociální politika.

Minimální rozsah: 600 slov pro bakalářskou práci a 800 slov pro diplomovou práci.

Práce se zaměřuje na porozumění generačním rozdílům v pracovních a rodinných hodnotách v České republice. Předmětem zkoumání bude věková kohorta 18-29 let, jež v tomto případě symbolizuje období dospělosti. Bakalářská práce bude řešit, jak se časem hodnoty vyvíjí a transformují-co je příčinou této změny, jakým způsobem se generace liší ve svém vnímání světa a vytváření vlastní identity. To, věřím, může přispět k hlubšímu pochopení proměn, jimiž si jednotlivé generace prošly. V bakalářské práci bych se tedy chtěla zaměřit na proměnu hodnot v čase, rovněž však zahrnout problematiku genderových rozdílů rovněž se pak zaměřit na rozdíly v dosaženém vzdělání a do jaké míry jsou tímto zasaženy jednotlivé věkové kohorty.

Porovnáním nastupujících generací v České republice bych ráda zkoumala transformaci této společnosti směrem k modernitě, její globalizaci, dále však to, zda a jakou roli hraje národní identita či stereotypy v rámci hodnotových orientací jednotlivců.

V rámci bakalářské práce uvažuji výzkumné otázky (viz. níže), ty se vztahují na data z Evropského výzkumu hodnot (*European Value Study, EVS*), jež budou zodpovězeny na základě analýzy dat, rovněž pak hloubkovými rozhovory s příslušníky daných generací.

1. Jsou hodnotové orientace diferencované dle genderu?
2. Jak se liší hodnoty nastupujících generací v závislosti na jejich dosaženém vzdělání?
3. Jak se hodnoty generací proměnily v čase a zda na ně měla vliv specifická životní událost?
4. Jaké role hrají kulturní a historické kontexty při formování hodnotových orientací generací? (*kulturní kontext jako soubor společných hodnot, normativních postojů či uměleckých projevů, historický kontext zahrnující události a změny formující společenské vnímání*)

Existuje již několik projektů zaměřených na hodnotové orientace, jež přinášejí důležité poznatky v těchto oblastech. Mezi nejvýznamnější patří Evropský sociální průzkum (*European Social Survey, ESS*), jež systematicky zkoumá hodnoty, postoje, životní strategie a sociální soudržnost v Evropě. Cílovou populaci European Social Survey tvoří evropští obyvatelé starší 15 let. Oblasti, jichž se výzkum primárně dotýká jsou politika, životní prostředí či rovnost příležitostí.

Dalším z podstatných výzkumů je Výzkum hodnotových změn (*World Values Survey, WVS*), jedná se o globální iniciativu zkoumající hodnotové orientace ve více než 100 zemích, včetně ČR (ta je součástí od roku 1990 a pravidelně se účastní výzkumů). World Values Survey pravidelně provádí průzkumy, zkoumající aspekty hodnotových změn a jejich vývoj v průběhu času. Mezi dostupné výsledky patří období od roku 1990-1993, 1995-1997, 1999-2001, 2005-2007, 2010-2014 a další. Z výsledků výzkumů vychází větší důraz na tradiční způsob života starších generací, tento jev byl zaznamenán nejen ve střední a východní Evropě, nýbrž v zemích západní Evropy. Dále je možné hovořit o rozdílných hodnotách a postojích mezi Východem a Západem v 90. letech 20. století.

V neposlední řadě může být příkladem studie "Generational Differences in Work Values: Leisure and Extrinsic Values Increasing, Social and Intrinsic Values Decreasing" probíhající v letech 1976, 1991 a 2006, jež se zaměřovala na změny v pracovních hodnotách mezi generacemi v USA. Výsledky prokazují vyšší důraz na hodnoty volného času, s tím spojenou flexibilitu práce či odměny za vykonanou práci, nižší důraz pak na sociální hodnoty u generací nastupujících oproti starším generacím.

Nicméně, stále existují nezodpovězené otázky a bílá místa v současném poznání hodnotových orientací. Není známo, jakými konkrétními hodnotami aspirují jednotlivé generace, to se ukazuje jako klíčový aspekt výše vytyčených výzkumných otázek. Zároveň je potřeba porozumět možným proměnám či vytrácení hodnot v průběhu času.

Má bakalářská práce se proto bude snažit vyplnit alespoň část těchto mezer. Jejím cílem je poskytnout hlubší vhled do hodnotových orientací v pracovní a rodinné sféře nastupujících generací a zkoumat, jak se tyto hodnoty vyvíjí, současně pak adaptují na stávající společnost. Tímto by mohla přispět nejen ke komplexnějšímu porozumění interakce mezi generacemi a kulturními změnami, ale také přispět k rozvoji sociologického výzkumu v oblasti hodnot.

Předpokládané metody zpracování

Vysvětlete, na jakých datech bude analýza založena (druh, vzorek, terén) a jaké postupy a techniky k jejich analýze použijete. U teoretické práce popište analytický popř. syntetický postup.

Primárním zdrojem práce budou data z Evropského výzkumu hodnot (European Value Study), a to z let 1999, 2008 a 2017. Ta budou analyzována v rámci statistického programu SPSS (Statistical Package for the Social Sciences).

Doplňkový zdroj dat budou v mé bakalářské práci tvořit hloubkové rozhovory. Ty budou prováděny vždy alespoň se dvěma respondenty z každé generace, vždy jeden muž a jedna žena. Tedy hovoříme o 6 respondentech. Rozhovory se uskuteční s příslušníky jednotlivých (minulých) nastupujících generací v současnosti. Hloubkové rozhovory budou probíhat jak formou dotazování, tak také poskytnu respondentům prostor pro samovolné vyjádření.

Cílem rozhovorů je zkoumat, a především porozumět tomu, jaké hodnoty jsou pro generace stále důležité, zda dochází k proměnám nebo vytrácení určitých hodnot a do jaké míry jsou tyto hodnoty ovlivněny společenským vývojem. Minulých nastupujících generací se budu dotazovat na jejich současné hodnoty. Hloubkové rozhovory doplní porozumění hodnotám a reflexi jejich změn během života u jednotlivých generací.

Celý tento proces, rovněž pak teoretická část bakalářské práce, bude provedena v návaznosti na odbornou literaturu (viz. seznam níže). Součástí literatury jsou odborné knihy, předešlé studie a specializované odborné články.

Etické souvislosti zvažovaného projektu

Je realizace projektu spojena s etickými riziky? Pokud ano, jak na ně budete v projektu reagovat. Jak bude zajištěna ochrana osobních údajů účastníků výzkumu?

Etické souvislosti, jež budou brány v potaz při praktické části mé práce, tedy týkající se hloubkových rozhovorů, je respektování soukromí a ochrana osobních údajů všech účastníků výzkumu. Toho dosáhnu mimo jiné informovaným souhlasem respondenta. Rovněž je nutné zahrnout respektování svobody a důstojnosti účastníků výzkumu, spočívající v dobrovolném a beznátlakovém podílení se na výzkumu. V rámci dat EVS, jsou všechny etické souvislosti dodrženy, a to v rámci "The International Association for the Social Sciences and Humanities" (IAS).

Před samotným konáním hloubkových rozhovorů předložím respondentům informovaný souhlas. Ten bude kromě otázky anonymity zahrnovat rovněž popis účelu rozhovoru a zaručení ochrany dat.

V rámci rozhovorů bude nutné vytvořit si důvěru s respondenty, abychom dosáhli co největší otevřenosti jejich odpovědí, rovněž však příjemného prostředí, a to jak pro mne, jakožto tazatele, tak také pro respondenty. Toho pravděpodobně dosáhnu, pokud se vyvaruju hodnotících soudů či předsudků vůči odpovědím respondentů. Prokážu respekt k jejich názorům a pohledům, přestože se liší od mých vlastních.

Orientační seznam literatury

Alespoň 10 odborných textů u projektů bakalářských prací, alespoň 15 textů u projektů diplomových prací. V orientačním seznamu literatury nemohou být uvedeny bakalářské a magisterské práce ani publicistické texty.

1. ALAN, Josef. *Etapy života očima sociologie*. Pyramida (Panorama). Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-044-6.
2. GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
3. Mannheim, K. (1952). The Problem of Generations. In P. Kecskemeti (Ed.), *Essays on the Sociology of Knowledge* (pp. 276-320). London: Routledge and Kegan Paul.
4. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-x.
5. PETRUSEK, Miloslav. *Společnosti pozdní doby*. Sociologické aktuality. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. ISBN 80-86429-63-6.
6. PLECITÁ, Klára (ed.). *Hodnoty, postoje, chování: Česká republika 2002-2012 : sociální report projektu European Social Survey*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2013. ISBN 978-80-7330-224-5.
7. PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Novověk. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1751-2.

8. Rabušic, L., & Chromková Manea, B. (2020). Introduction: Values, Modernisation and Social Change in Europe. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 56(6), 693-698
9. Schwartz, S. H. (2006). A theory of cultural values and some implications for work. *Applied Psychology*, 55(4), 527-550.
10. VEČERNÍK, Jiří (ed.). *Práce, hodnoty, blahobyt: české reálie v evropském kontextu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2016. ISBN 978-80-7330-295-5.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Postup kódování rozhovoru

Příloha č. 2: Scénář rozhovoru

Příloha č. 3: Přepis rozhovoru

Příloha č. 4: Příloha bakalářské práce, SZZ Sociologie

Příloha č. 5: Příloha bakalářské práce, SZZ Metodologie

Příloha č. 1

Kódování rozhovoru

Otevřené kódování

Na základě otevřeného kódování jsem dospěla k předběžným kódům, možná lépe řečeno okruhům, ty jsou následovné:

Hodnoty v životě obecně

Práce a pracovní hodnoty

Rodina a rodinné hodnoty

Faktory ovlivňující hodnoty

Rozdílné hodnoty generací

Axiální kódování

Na základě axiálního kódování jsem dospěla k propojení jednotlivých okruhů a vytvořila jejich subdimenze následujícím způsobem:

Práce a pracovní hodnoty

- Dříve x dnes

Rodina a rodinné hodnoty

- Dříve x dnes

Faktory ovlivňující hodnoty

- Vzdělání
- Rodinné zázemí
- Životní událost

Příloha č. 2

Scénář rozhovoru

Úvod

- Poděkování za účast a představení
- Proč vedeme rozhovor
- Předpokládaná délka rozhovoru
- Jak budou získaná data využita
- Ujistění o anonymitě

Hodnoty v životě – obecně

- Jaké hodnoty byste řekl(a), že jsou klíčové ve Vašem životě?
- Jste schopen(a) říct, že by se některé z hodnot, jež jste zastával(a) dříve úplně vytratily?
  - Jaké to byly a čím myslíte že to bylo?
- Jaké hodnoty naopak nahradily tyto ztracené hodnoty?

Práce a pracovní hodnoty

- Mohl(a) byste mi říci, jaké zaměstnání momentálně vykonáváte?
- Ve spojitosti s Vaším zaměstnáním, jaké jsou Vaše momentální hodnoty?
- Můžete sdílet nějakou konkrétní životní situaci, která ovlivnila vaše hodnoty a postoj k práci?
- Kolik hodin týdně pracujete? Pociťujete tlak mezi pracovními a rodinnými povinnostmi? Jak tento tlak zvládáte?
- Jaké jsou vaše názory na rovnováhu mezi pracovním a osobním životem a jak se snažíte tuto rovnováhu dosáhnout?
- Pracuje Váš partner v současné době?

Rodina a rodinné hodnoty

- Jaké hodnoty byste mohl(a) říct, že zastáváte v rámci rodinné sféry?
- Můžete sdílet nějakou konkrétní životní situaci, která ovlivnila vaše hodnoty a postoj k rodině?
- Kolik máte dětí, a jak tyto rodinné závazky ovlivňují vaše hodnoty?
- Rozděluje si s partnerem domácí práce? Jakým způsobem?

Faktory ovlivňující hodnoty

- Jak jste si vytvořil(a) své současné hodnoty? Měl(a) na to vliv nějaký zásadní životní zlom či osoba?
- Jaké je vzdělání Vašich rodičů? - Máte pocit, že by vzdělání vašich rodičů ovlivnilo to Vaše? Vedli Vás rodiče směrem ke vzdělání?
- Kde se narodili Vaši rodiče, a jak byste popsali vliv tohoto prostředí na Vaše hodnoty?
- Máte pocit, že společenský tlak nebo očekávání ovlivňují vaše hodnoty a rozhodování?
- Jak se podle vás proměňují hodnoty ve společnosti v důsledku globalizace a modernizace?
- Jste si vědom(a) toho, že by historické události hrály roli při formování vašich hodnotových orientací? Jaké to jsou?

Rozdíl v hodnotách mezi generacemi

- Vnímáte rozdílné hodnoty u jiných generací než u té vaší? Jaké to jsou?

Ukončení

- Je ještě něco, co byste mi chtěl/a o hodnotách ve Vašem životě říct, a ještě to nebylo zmíněno?

Závěr

- Poděkování za rozhovor

Příloha č. 3

Přepis rozhovoru

T-tazatel

Respondent

Všechna zmíněná jména byla změněna v rámci zachování anonymity.

Respondent: muž, ročník narození 1976, vysokoškolské vzdělání, 2 děti

T: Jak jsem ti říkala předtím, rozhovor budu nahrávat, slouží pro mou bakalářku na téma pracovní a rodinné hodnoty napříč generacemi a jak je napsaný v informovaném souhlasu, který jsi mi teď podepisoval, budu tu nahrávku používat jen v rámci doslovného přepisu toho rozhovoru. Vlastně přístup k tomu mám jen já a můj vedoucí práce a zase, jak bylo napsaný v tom souhlasu, bude to samozřejmě anonymizovaný, jak tvoje osoba tak pak všechny osoby, které zmíníš, já jim pak změním jména.

R: Jasně, v pohodě.

T: Takže můžeme začít?

R: Jo, jo můžem.

T: Já bych tě poprosila, abys mi řekl kolik je ti let a jaké je Tvé nejvyšší dosažené vzdělání?

R: Je mi no... počkej, čtyřicet osm, vychází to? Jo je to tak. A vzdělání...no mám vysokou školu a pak post gradual ještě, tak takhle je to z hlediska vzdělání.

T: A z jakého důvodu jsi šel na tu vysokou školu? Bylo to vlastně pro tu dobu zvyklé, pokračovat po střední škole na vysokou? Dnes je to řekla bych skoro i pravidlo ten postup na vysokou školu...

R: No, já jsem vlastně asi nikdy nepochyboval o tom, že bych nešel na vysokou školu... Už tím, že jsem byl na gymplu a takže jsem vždycky uvažoval o tom, že půjdu na vejšku.

T: A jaké je vzdělání Tvých rodičů?

R: Můj táta je doktor medicíny a máma je knihovnice.

T: A vedli tě směrem k té vysoké škole nebo k tomu vzdělání obecně?

R: Hmm...tak jako určitě mě vedli k tomu, že bych jako šel na vysokou, ale nějak ponechávali celkem mě manévrovací prostor, že jako neříkali, že bych třeba měl jít na medicínu nebo tak.

T: Dobře. Mohl bys mi říct, jaké hodnoty zastáváš ve svém životě obecně?

R: Klíčové hodnoty no... tak asi jakoby z mého pohledu asi důležitý... Teď nevím, jestli je to hodnota nebo ne, ale zdraví samozřejmě, to je jedna z věcí, která je důležitá a druhá věc jako hodnota je taková jako řekněme... jako osobní... osobní takovej jako klid a srovnanost jako klid s tím, jak ty věci probíhají, to znamená není to jako přílišná ambicióznost nebo to, ale zároveň jako najít si nějaký prostor pro to, aby si člověk dělal ty věci tak, aby byl spokojený. A samozřejmě no... já teda jakoby... i pro mě hodnota je vzdělání jako osobně.

T: Takže u svých dětí... vedeš je tím směrem vzdělání?

R: Vedu no no, vedu... a samozřejmě jako pro mě... jako velká hodnota je rodina jo, to je... to je takový jako celkově vlastně... protože máme dobrý rodinný zázemí, i s mejma rodičema a to, takže ta rodina je taková věc jako určitě jako je velká hodnota.

T: A konkrétně v té rodině, jaké zastáváš hodnoty?

R: Já... jako co se týká hodnot, tak já vlastně...jako teď je to takový složitý říct jaký ty hodnoty zastává rodina no...ale určitě myslím, že máme takový jakože jsme rádi spolu a zároveň si jeden druhého vážíme a nějaká taková jako tolerance ve vztahu k těm lidem a...samozřejmě jako tím, že moje rodiče oba jsou vzdělaný tak mají jako snahu...tak jako mají tu hodnotu jako...něřek bych úplně hodnotu vzdělání, ale prostě jako rádi se pohybují a sami se pohybují většinou mezi jako lidma, který jsou vzdělaný a to...ale není to jako podmínka jo, že by se nebavili s někým kdo... (*smích*) ale prostě myslím si, že jako hodně čtou a tak, tak jako...a no...takže to je takový a myslím si, že je důležitý ta jako soudržnost rodinná a nějaký

to přátelství nebo to... takový vztah blízký. Třeba s bráchou, to je prostě...jsme kamarádi spíš jako.

T: A máte dvě děti, můžeš mi říct v kolika letech se narodily? Kolik ti bylo let, když se narodily?

R: No tak počkej Vojtovi bude teď třináct...mně bude osmačtyřicet, takže Vojta se narodil v pětatřiceti a Séba, když mi bylo vlastně třicet devět.

T: A přišlo ti to třeba brzo nebo pozdě na tu dobu? Třeba i v rámci toho okolí?

R: No...mně to přišlo takhle...v okamžiku, kdy se vlastně narodili, tak mi to přišlo akorát (*smích*) a že to je v pravej čas a myslím si, že většina lidí kolem... ale v mém okolí spíš možná měla děti dřív i, ale zrovna jakoby ta vrstva prostě takhle okolo byla taková ta porevoluční, která tak víceméně ty děti docela odsouvala, to znamená, není to jako že úplně měli děti v pětadvaceti a z pohledu nějakýho takovýho jako teďka, když na to koukám tak si myslím, že to bylo jako nejvyšší čas, že spíše asi lepší mít děti dřív než jako pozdějc.

T: A to odsouvání dětí bylo, z jakého důvodu?

R: No...tak my jsme jakoby ani tak... nebo jako tak trochu jsme to odsouvali. Jako jednak Markéta závodila a víceméně Vojta se narodil rok po tom, co byla na olympiádě, takže ona jakoby závodila a pak jsme si řekli, že to je jakoby když...prostě, že je na olympiádě a pak skončí a víceméně jakoby budeme mít děti. Takže to byl jeden z těch hlavních důvodů.

T: Byly v plánu dvě děti? Proč jste se rozhodli pro takový počet, proč to nebylo jedno nebo naopak třeba tři?

R: No tak jako v zásadě jsme si říkali, že chceme dvě...mně přijde, že jedno je málo (*smích*) a zároveň je tam pak velká pravděpodobnost, že to dítě bude rozmazlený (*smích*) zejména, když jakoby jsou to starší rodiče, tak mají tendenci se k těm dětem tak jako víc upnout, takže to je takový no...a podle mě dvě je docela takovej dobrej počet a tři no tak...já nevím no, mně by to ani nevadilo, ale Markéta už prostě moc nechtěla mít další děti a takže...a hlavně by to muselo být opravdu jako asi nějak jako v blízkým, nebo jako jo jako sledu, aby samozřejmě pak už tak by byl člověk trochu starej zbytečně na ty děti.

T: A máš pocit, že by se narozením těch dětí změnil, jaké Tvé postoje nebo hodnoty?

R: Hmm...no jako nemyslím si, že by se výrazně proměnila ta škála, ale možná, že na některý věci jsem takovej jako že trochu prostě... jakoby jsem víc začal preferovat i jakoby ty děti než to, že bych jako si budoval kariéru nebo něco takového. To znamená...ne, že bych si ji předtím jako nějak extra budoval, ale v zásadě jako v rámci...jsem v takový jako pozici, že ono by to šlo takže... prostě, ale nějak mi přijde jako zábavnější být s těma dětma, takže je to jako z tohohle pohledu... A to je asi jediný, že v podstatě trošičku jsem jako přizpůsobil takovej nějakovej svůj pracovní život trochu víc tomu, že trávím hodně času s dětma a že prostě já nevím... Že s dětma docela hodně jsem se zapojil i do oddílu a trénování a začal jsem si ty věci dělat sám a vlastně ten slalom jsem dlouho i nejezdil že jo, protože jsem... Já jsem pak dělal víc třeba to canoe polo a tak, takže... takže prostě je to tak nějak a tak baví mě to s těma dětma prostě být a to... Ale, že by se nějak změnil ten hodnotový žebříček tak to si myslím, že úplně ne.

T: Jako že by třeba šla do popředí ta zodpovědnost nebo nějaký uvědomění si toho, že ten člověk vlastně není už sám na sebe, ale že...

R: Jo, tak to určitě... to určitě, ale já zase jako na druhou stranu nevím no... Já jsem vždycky právě tím, že jako hodně člověk je nějak spojenej s tou rodinou nebo to, tak jsem vždycky měl takovej jako pocit zodpovědnosti za jako ty ostatní. To znamená, že jako tady je to teďka víc za děti, ale že třeba prostě jako jsem to nedělal tak, že bych si jel jenom na sebe.

T: A přejímáš si nějaké...nějaké právě jako ty hodnoty z té svojí rodiny, z toho vlastně svého zázemí?

R: Jo no já myslím, že určitě, já myslím, že to vlastně dělaj všichni jako, a i když řeknou, že ne, tak to dělaj, protože vlastně ty hodnoty, jak ty vzorce toho chování, tak ty hodnoty se nějak promítají, to znamená...určitě jako jo. jsem přesvědčenej, že prostě... jo jako i to, že ta rodina jakoby naši, drží pohromadě a děti tam jezděj strašně rádi že jo a naši jezdí zase sem tak jakoby je to takový, že prostě určitě si přebírají ty věci... nebo ty hodnoty.

T: A s Markétou jste vzatí?

R: Jsme, jsme. Jo jo jsme, jsme manželé.

T: A jak na to vlastně koukáš? Je to pro tebe důležité vlastně pro tu rodinu, aby ti partneři byli v manželství?

R: Hmm...nemyslím si, že to je nějak extra důležitý...a myslím si, že spíš jakoby jde o ten vztah jejich než...než o tu formální jako prostě řekněme instituci toho, jestli jsou ti lidi vzaty nebo ne a samozřejmě třeba některý věci, když je člověk v manželství, tak některý věci se třeba rozhodnou pak složitějc nebo jakože může prostě...člověk o tom víc přemejšlet než, když si zavírá dveře, někdo ho naštvě a odejde a nemá k němu žádný další jako vazby, ve smyslu toho, že ale...podle mě ale pak když maj ty jakoby lidi děti, tak stejně je to jako jedno, protože ten největší problém je stejně pak jako ve vztahu k těm dětem žejo, že... takže... a to je jedno jako jestli je to formalizovaný nebo ne, takže...jako z mého pohledu...jako je to hezký, já jako obecně nějak nezavrhnu manželství jako takový, ale nemyslím si, že to je strašně nějak důležitý jako jestli ty lidi se vezmou nebo ne, spíš je prostě důležitý, jak se k sobě chovaj a jestli k sobě maj nějakou úctu a jestli k sobě prostě...se navzájem tolerujou a to je asi jedno jestli je to s manželstvím nebo bez manželství.

T: Takže to manželství bereš spíš jako prostě formální věc?

R: Jo, tak je to jako...no určitě, jako je to nějaká prostě tradiční forma soužití a já to беру i jako trochu z toho právního pohledu, je to nějaká prostě smlouva žejo jako... a, a prostě... takže jako... myslím si, že jo. Některý věci to usnadňuje samozřejmě, některý věci to teoreticky může komplikovat jako že jo, ale prostě spíš to беру jako, jako formální záležitost, ve smyslu toho, že možná třeba já nevím... líp se vystupuje vůči úřadům, líp se komunikuje, když řešíš děti třeba, trochu jinak je to s nabýváním majetku a takový věci, ale principiálně to, jestli se ty dva lidi maj rádi a jestli se jako tolerujou, to jako to manželství úplně nevyřeší.

T: Mě ještě napadá... k tomu věku, kdy jste měli děti, jestli tam hrálo roli samozřejmě ta Markéta, že závodila, ale jestli hrálo roli to dovzdělání potom a třeba práce?

R: Jako moc ne, jako tam spíš jde o to, že, že... jako tak jednak Markéta jako závodila, takže byla docela hodně pryč a víceméně měla docela kariéru, ve smyslu závodní, takže to určitě byl jako důvod...hlavně jí to bavilo prostě to závodění. A současně prostě já nevím, já už jsem docela pracoval a to, ale určitě to nebyla překážka toho, že by prostě... jako by člověk nemoh mít děti, spíš to bylo takový, že jsme se tak měli jako dobře a jako tak jsme si jezdili kam jsme chtěli. Ona jezdila závodit, já jsem docela hodně hrál to canoe polo a organizoval jsem ho tady v Čechách, a tak nějak nám celkem nic nechybělo (*smích*).

T: Dobře, já bych se teď možná přesunula k práci, tak jestli bys mi mohl říct, jako zaměstnání vykonáváš?

R: No... zaměstnání, v zásadě já jakoby mám několik těch zaměstnání. To znamená, mám vystudovaný práva a... a jsem zaměstnanec Ústavu státu a práva a akademie věd, kde dělám vlastně jakoby výzkumnou činnost v rámci... v rámci vlastně jako práva, potom jsem zaměstnanec na několika fakultách, tam učím vlastně. Jednak jsem na právnické fakultě v Praze, jednak v Olomouci, a ještě jsem na lékařské fakultě částečně zaměstnanec, protože tam mám jakoby výuky a vlastně v Olomouci tam vedu postgraduál a nějaký semináře taky a... k tomu vlastně mám ještě jako čím dál... trochu to běží souběžně...je vlastní kancelář advokátní.

T: A jaké ty hodnoty jsou pro tebe v rámci té pracovní sféry důležité?

R: V rámci té pracovní sféry... já prostě v rámci pracovní sféry jsem rád, když před sebou vidím nějaký výzvy a zároveň přispívám k tomu, že řekněme, aspoň nějakým způsobem pozvedávám úroveň toho práva a jakoby... takže z tohoto pohledu je pro mě ta akademická sféra strašně důležitá, protože pro mě to... jednak je to pro mě zábava v tom, že mně to umožňuje dělat to, co mě baví a hodně si číst (*smích*) a vedle toho jakoby psát, což mě taky baví a jednal jakoby vidím, že v rámci pak tý... té právní obce to i má nějaký dopad, takže to je takový docela hezký a... to mě baví jako, takže to je taková hodnota toho, že... no a když mám tu kancelář, tak je to takový, že tam...já hodně dlěám vlastně pro doktory, vlastně dělám na sdružení praktických lékařů a pro nějaký takovýhle věci, takže tam jim dělá nějaký analýzy, když se dělají jako přípravy nových zákonů nebo vyhlášek a když prostě potřebují jako něco prosadit, tak jim udělám takový jako to, jestli je to v souladu já nevím... s evropskou legislativou... takovýhle jakoby věci, tak to je taky dobrý, protože to mám docela blízko k té akademické sféře. No a pak dělám takový jakože...co už mě zas tak nebaví, ale za co se vydělávají ty peníze (*smích*).

T: No a hraje ten plat pro tebe nějakou roli, v té práci?

R: Hmm... no jako pro mě úplně plat nehraje zas tak dramatickou roli, ale potřebuju mít takovej plat, abych se uživil a abych si mohl dělat věci tak, jak jako chci a abych prostě byl schopen uživit děti a... a jako poskytnout jim to, co si myslím, že je pro ně jako dobrý. Samozřejmě je to relativní, protože já si můžu myslet prostě... že je pro ně něco dobrý a pro některý lidí to není dobrý, takže můžu mít třeba větší výdaje na to jo... ale ve smyslu toho, že... ale jako plat jako takovej mě... mě jako moc nezajímá. Jakože... je mi... jako blbě to zní jo, ale mně je jedno kolik vydělávám, ale potřebuju, abych věděl, že to jako prostě můžu použít na to, co chci. To znamená, jako já jako nejdu za tím třeba... jako když jsem měl nabídky jako i ze zahraničí a tam mně třeba nabízeli mnohonásobně víc než mám, ale prostě...nebo mi nabízeli, abych šel na nejvyšší soud třeba dělat, kde bych měl taky daleko víc, ale znamenalo

by to pro mě jako se odloučit jako částečně od, jakoby od rodiny a... nemoct si dělat ty věci, jak chci, jako nemoct si dělat ty věci, co mě baví tak a...takže to prostě jsem zavrhl, že pro mě není prioritou.

T: Takže by se dalo říct, že je pro tebe vlastně důležité mít nějakou roli v té společnosti v rámci té práce?

R: Jo jo, v rámci té práce jo no...takovou jako prostě... jo určitě no, tak... jo jo, to je asi dobrý no, že to je...je to důležité mít nějakou roli s tím, že vlastně ta role by měla být ve smyslu trochu...ta edukační jako nebo jako prostě...což mě prostě baví a zároveň mě bavěj takový ty vědecký věci trochu, což znamená opravdu jako dělat nějaký analýzy a tak no. A samozřejmě, když jsou k tomu ty peníze, tak je to taky dobrý žejo, ale není to to podstatný pro mě opravdu jo, jako já v rámci té advokátní kanceláře, kdybych chtěl, tak opravdu jako vlastně mohl vydělávat daleko víc, ale musel bych v tom být... a to se mně nechce ž jo (*smích*).

T: Jakou roli pro tebe hraje třeba flexibilita práce? Protože já si to vlastně neumím představit, jak to můžeš všechno stíhat...

R: No to je právě ono, že já vlastně potřebuju, aby to bylo flexibilní, to znamená třeba jako hodně často...ty věci jsou jednoduchý nebo... ono se to dá stíhat, ale tak jako...špatně nebo člověk jako tak musí to organizovat, ale zároveň ta akademická sféra ti umožňuje trošičku s tím časem nakládat tak jako flexibilnějc, takže já nevím...já vím třeba, že učím v semestru přes... a pak mám volno. Zároveň já už jsem zase v pozici, že neučím tak standardně jako furt semináře, že mám jako tři semináře pak mám jednu nějakou blokovou výuku a pak mám prostě třeba tři neděle volno jo... že je to prostě takový, že prostě vlastně jako ta výuka je jako... nebo

učím třeba teďka v semestru každý pondělí jo a tam vím, že prostě to mám takhle. A pak jsou tam věci, že dneska jsem celý den zkoušel a prostě takovýhle, ale je to takový, že to není jako prostě pondělí, úterý, středa, čtvrtek, ale vím, že to je já nevím... jednou za týden a pak můžu sedět prostě na akademii, něco číst, psát a... a do toho pak odpoledne řeším pak nějaký ty kancelářský věci no a nebo to dělám pak večer, když přijdu z tréninku s dětma tak si pak ještě sednu a ještě něco dělám na počítači prostě... když jdou spát, tak ještě pracuju (*smích*).

T: A nepocítuješ tlak vlastně mezi tím pracovním a osobním životem?

R: Asi ani ne teďka už... jako spíš musím... je to takový, že můžeš pocítovat tlak v okamžiku, kdy by člověk jako si řekl, že potřebuje kariéru a potřebuje vlastně někam postupovat, tak pak samozřejmě je problematický se srovnat s tím, že prostě taky se chceš věnovat rodinnému životu a prostě musíš něco pak vždycky omezit že jo... kdežto já vlastně jsem v týhle fázi, kdy už to zas tak nepocítuju protože... prostě jako tu kariéru už jako celkem mám a je vlastně víceméně jediný, co řeším teďka je, že...že, jestli budu žádat o profesuru nebo ne a, ale nejsem v žádném tlaku, protože když jí jako neudělám nebo ji ne to, tak se mi taky nic nestane že jo, jako, že zas tak mě to netrápí. Jediný, co mě samozřejmě trápí je, když pak jako je člověk tlačenej do více projektů, nestíhá a tak, tak to je pak jako složitější jo, takže to je pak... musím fakt zaklepat, že našťestí to je jako, že to všechno běží a všechno se stíhá docela dobře a že tam není jako ten výraznej tlak, ale jako taky se může stát, že třeba prostě já nevím... bude málo peněz v ekonomice celkově a pak se nějaký tlak prostě objeví, že budu muset nějak víc pracovat jako no...

T: Ale tak dřív to muselo být náročnější, jak sis budoval tu kariéru a do toho ty děti... Měl jsi pocit právě v rámci toho, že by se ty hodnoty v práci proměnily, že by ten plat hrál mnohem větší roli než teďkom?

R: Myslím si, že ne, protože já to mám takový jako.. to je možná jedna z hodnot, která je jako, který jsou taky specifický pro naši rodinu, že my vlastně jako moc nehledíme na jako, na ty materiální stránky věci jo, takže já třeba v reálu.. to vždycky jsou z toho všichni vyřízený, protože já třeba si vůbec nekontroluju účet, jestli mně chodí plat, nechodí a jako vůbec to nevím jo. A pak najednou mi třeba něco neposlali a volali mně Vám to nepřišlo a já nevím, já na to nekoukám že jo a to, to je takový...tak nějak to běží a já to nemám za žádnou hodnotu. Začal bych to řešit, kdyby tady najednou byl nějaký extrémní nedostatek, ale takhle to neřeším, to zrovna...to mě minule málem přizabil Jirka, protože jsme...jak se vyúčtovala ta Francie že jo, tak teďka pak já si říkám... to bylo vlastně minulej rok v březnu a teďka v únoru já jsem za ním byl a on mi říkal, že je to divný, že mi asi něco nezaplatil a...pak na to přišel a říká no já jsem ti nezaplatil dvacet tisíc a já říkám já to vůbec nevím, já to vůbec nekontroluju (*smích*), takže já si celou tu Francii jako zaplatil ze svého, takže já z tohoto pohledu nejsem na tohle, ale je to spíš založením jako hodnotovým...pro mě to fakt nehraje žádnou roli. A když ty peníze mám, tak je s radostí vydám za něco a naštěstí nejsem úplně v té pozici, že bych musel jako koukat na každou korunu.

T: A co se týče obecně těch hodnot, tak máš pocit, že by byla nějaká životní situace nebo třeba historická událost, která by to ovlivnila? Třeba s Covidem, jestli se něco změnilo nebo dříve něco takového?

R: Jako ty hodnoty moje? Nevím...moje hodnoty asi jako výrazně ovlivňuje ta rodina, to znamená, tam jako hodně hodnot nebo hodně jako změny bylo spjatý prostě s pádem komunismu jakože naši byli fakt rádi, že to takhle bylo a víceméně celá taková jako svobodnější atmosféra a ta možnost dělat si, jak člověk chce a...a cestovat a prostě to, tak to bylo pro ně důležitý a pro mě taky. Já jsem vlastně víceméně... pak jakoby na veřejce jsem strávil dva roky v cizině, protože jsem chtěl studovat v zahraničí že jo a to...

T: A kde jsi byl, kde jsi studoval?

R: V Německu jsem studoval, rok v Mnichově, rok v Jeně a pak jsem nějakou dobou byl ještě v Anglii...

T: A máš pocit, že by ty hodnoty vlastně ve společnosti se proměňovaly v důsledku globalizace?

R: Myslím si, že jo trochu, ale nevím, neumím jakoby říct, že v důsledku globalizace se jako proměňují... jako proměňují se určitě, ale nevím jestli se proměňují k horšímu nebo k lepšímu. A teď je spíš otázka jako co... jako co je myšlený tou globalizací a zároveň, co všechno to může mít za dopady, to znamená...určitě se proměňují hodnoty, to je jasný že jo i na to, jak třeba teďka ta mladší generace zase o kus kouká na to, na nějaký ty hodnoty. Já si myslím, že na to koukaj třeba jinak než i ta generace těsně jako po revoluční. Že prostě my jsme fakt měli v hlavě to, že prostě si můžeme dělat...že můžeme tohle a můžeme tohle, protože se to předtím vlastně nesmělo že jo. A já jsem vlastně byl v osmý třídě, když byla revoluce, takže to bylo přesně...na gymplu jsem byl přesně po revoluci že jo a bylo to takový jako prostě, jiný všecko. Takže hodně lidí si nějak začalo budovat, podnikat, ale to ne jako z toho mého okruhu, spíš ty starší a jako ty lidi se opravdu snažili spíš vycestovat a dělat tohle a nevím...myslím si, že to bylo jiný a teďka zase možná se nějak ta generace trochu vrací jako zpátky k tomu, že nevím...tak mně přijde, že když sleduju ty mladší, tak že třeba mají ty děti dřív, jakože trochu...aspoň nějaká část, já to vidím v nějakým svým okruhu tak třeba, tak určitě maj jako...je míň lidí, který by měli děti až prostě jako v pětatřiceti, čtyřiceti jo jako prostě, ale nevím...nevím možná se to tak jako otáčí. A samozřejmě, jako já určitě...obrovskou úlohu hrajou jakoby ty sociální sítě a mobily a všecko, to jako je trochu všecko jinak že jo. A myslím si, že to taky nějak proměňuje hodnoty, to je úplně jasný, to úplně prostě...

T: A máš pocit, že prostě, že by sis vlastně od těch nových generací něco takhle přejímal?

R: Jako... že bych si od nich něco vzal?

T: Přemýšlím, jak to úplně formulovat...spíš, že jestli se přizpůsobuješ té době?

R: To znamená jestli já určitým způsobem přejímám určitý hodnoty a...a tak?

T: Jo jo.

R: No tyjo to je těžký já jako...no tak snažím se aspoň něco si jako...třeba prostě jako pochopit a tak, ale některý věci jsou pro mě...některý ty vývoje jsou pro mě obtížně uchopitelný, i hodnotový a...a to si myslím, že jsem třeba jako ne úplně konzervativní nebo liberální, ale některý věci vlastně mě jako překvapují, jak ta společnost umí jako reagovat a vlastně, co jako se vytahuje. A nevím jestli...možná to nejsou ani hodnoty většinový a jsou menšinový a jsou hodně slyšet.

T: A mohl bys konkrétně říct, co myslíš?

R: Jako v tomhle tom případě? Tak teďka co mi extrémně vadí jakoby...ty věci jakoby paušalizování nebo...nebo takový jako násilný, taková ta politická korektnost jo, jakoby takový to, že všechno musí bejt nějak, ale vlastně se to jen předstírá, že to tak je. To si myslím, že

prostě tady dřív nebylo a že prostě to jako vlastně vyplouvá a je to věc, která vyplouvá strašně jakoby v těch západních zemích a postupem času i u nás. A víceméně jako jsou to věci, který tu společnost...já si myslím, že ji trošičku proměňují ve smyslu jako k horšímu jo, že...a tím nemyslím, že by prostě nebylo správný respektovat já nevím gender a tak dále...že to všechno má nějaký hranice a že...a že se z toho nesmí dělat jako prostě náboženství, který už tak přesahuje hrozně daleko a že vlastně pak jakoby to pohlcuje i ty ostatní jakoby běžný věci jo, jako já...prostě nevím, teďkom píšu nějaký dva návrhy projektů a v obou dvou věcech jako musím zdůvodňovat, jakéj vliv a...zohledňuju gender ve výzkumu a já prostě...a teďka to jsou takový jako s prominutím kecy, který si tam člověk musí vymejšlet, přesto že je zjevný, že prostě když jakoy řešíš analýzu zákona nebo jakoby něčeho no tak jako, co tam asi tak jako má společnýho něco s genderem jo...mimo to, že řešíš, že třeba...a to už jsou věci jako upravený diskriminační záležitosti a tak dále...jo a to mě strašně ubíjí a myslím si, že to je taková věc, která je taková jako, že se tak jako oběvuje a je to taková jako...nevím jestli s tím ty mladší generace umí líp pracovat nebo...nebo...a vlastně nevím jako jestli je to tak strašně štve jako...jo...jako já, když se o tom bavím se studentama někdy a to je právě problém to, že o některých věcech se člověk s těma studentama nemůže moc bavit... to je jako problematický. Jako dřív třeba, když jsem učil, už dlouho...učím dvacet let že jo...tak dřív ty semináře probíhaly tak, že jsme si jako fakt povídali skoro o všem že jo a teď teda mám víc jako zábrany se o některých věcech bavit. Jako protože...jako člověk neví, jestli ty hranice jsou posunutý zároveň, jestli by to nebylo vnímaný negativně a... a nevím jako...některý tyhle věci mně fakt jako vaděj. Fakt je to špatně čitelný (*smích*).

T: A máš pocit, že by ty mladší generace byly v rámci tohohle citlivější, na tady ty témata?

R: Jo já si myslím...nebo takhle já si myslím, že ty mladší generace...nevím, jestli jsou citlivější na...na tyhle ty témata ve smyslu, že...by jako z nich dělaly takovýhle strašný, že jako...takový téma jako jo. Mně spíš přijde, že ty mladší generace vlastně s tím jako už žijou, že to je taková

jako věc, která vlastně...jako jim přijde, že prostě...nebo mně to aspoň přijde, že...že už vlastně není vůbec téma, jestli vlastně je někdo chlap nebo ženská jo...jo, že vlastně...jakože prostě nějaká ta rovnost nebo nediskriminace tady je...jako prostě má být a že ty mladší generace to podle mě mají jako víc zažitý, ale současně furt nevidím žádný důvod pro to, aby se kolem toho dělalo takový...taková ta strašná, že...takovej jako ten politickej...takový dusno, taková ta korektnost toho typu, že tohleto musíme strašně tlačit a jinak to nebude, ale ono v reálu vlastně v té společnosti tak nějak jako už z mého pohledu tak jako je a...a vlastně ty lidi to vnímají, že prostě...jako jo, že to není zas takovej problém, řada věcí prostě. Dřív...dřív jako bylo problematický, když já nevím jsi o někom řekla, že je gay a nebo, že vůbec jako žije takhle, tak všichni tak divně čuměli a teď mně přijde, že je to takový, že jo...jako jo, tak jsou...respektuju to a je to jeho věc jo jako...ale, že vedle toho nemusí být ta...ta obrovská jako, ten tlak na to, aby prostě...jo všechno bylo jako vidět a aby tady byly prostě kvóty a tak, to jako...

T: A oproti té tvé generaci třeba ve tvých já nevím dvaceti až třiceti letech, tak vnímáš nějaký rozdíl mezi tou tvou generací a tou dnešní generací?

R: Vnímám no, vnímám...já si...jsem takovej...nevím čím to je daný, ale já jsem přesvědčený, že...že vlastně ty generace, ty novější jsou takový vlastně daleko víc serióznější.

T: Fakt?

R: No (*smích*) jakože v některých věcech prostě...ono se to tak blbě říká, ale prostě ty devadesátá léta byly fakt jakože celkem jako...to byl takovej trochu punk. Jako já prostě...já si pamatuju na gymplu, že to byly furt nějaký koncerty, nějaká hospoda že jo, tady s těma lidma

z vody, tak to prostě taky...my jsme jezdili...závodili všichni, v podstatě jsme jezdili poháry, ale všichni jsme se tam jako potkali a seděli jsme večer před závodem a pili jsme pivo a jako klidně do dvou do rána že jo (*smích*) jako... a to mně přijde, že to je taková jako věc, že to už tak není jako že... nevím... třeba nemám...jako někdo jo, někdo ne, ale zároveň, že hodně věcí jako se posunulo do takovýho toho...prostě do takovýho virtuálnějšího světa, že hodně jakoby ty lidi koukaj na ty mobily a tak to je taky takovej další posun, že vlastně...já, když jsem byl na gymplu, tak mobily ani nebyly jo, takže...takže to je taky jako věc, která to nějakým způsobem jako taky to ovlivňuje, protože jednak...jako celá komunikace probíhá trochu jinak, jako ve smyslu toho, že když se nějak domluvíš, tak jako...a zároveň prostě ty věci se musely jinak plánovat, takže tohleto mi přijde jakože je takový jiný a že...nevím no...a celkově, mám pocit, že to ta generace současná je jako trochu uvědomějšší a zároveň...možná taková zhejčkanější. Jako ve smyslu toho, že...jako vlastně...tady žijeme dlouho v blahobytu.

T: Jo, že si nezažily nic jiného.

R: Přesně tak.

T: Dobře, to je za mě asi všechno, kdyby tě napadlo ještě nějaký...nějaký doplnění, že by sis třeba uvědomil, že se ti něco konkrétně proměnilo ještě z těch hodnot?

R: Nevím, já...myslím si, že asi ne, že já opravdu jako já nemám jako žádnou úplně věc, kterou bych si myslel, že se...že se mně proměnila jako výrazně jo, protože...nevím, já jsem tak jako hodně věcí ve vztahu k tomu vzdělání měl takhle nastavený prostě už...už jako dlouho že jo. Vlastně už, když jsem jezdil na vodě, tak...tak vlastně ten můj parťák...na deblu jsem jezdil, tak vlastně jsme měli jít na duklu že jo a protože jsme měli jet na mistrovství světa...měli jsme

jít na duklu, jenomže...já jsem prostě potřeboval udělat přijímačky na vejšku a chtěl jsem jít na vejšku, tak jsem prostě řek, že na duklu nejdu...prostě jsem řek v žádném případě a víceméně pak jako...pak jsme spolu přestali jezdit, on na dulke jezdil s někým jiným úplně a pak jakoby se vrátil a pak jsme spolu zase začali jezdit. Takhle, pak jsme spolu nějakou dobu jezdili a já jsem byl zas mezitím byl rok...jeden rok v Německu, pak jsem zas nějakou dobu jezdil a pak jsem zase ještě byl pryč a to...ale už to bylo takový, že prostě...já jsem řek hele ne v žádném případě, já...dukla je pro mě ztráta času.

T: A bylo dřív to, že se tou vodou dalo živit jako teďkom?

R: Myslím, že ne...ne.

T: Takže jsi nad tím vlastně ani neuvažoval...protože v té dnešní době je běžné, že se tím ty sportovci živí...

R: Pro mě to jakoby bylo tak, že v reálu se tím jakoby nikdo neživil nebo jako...jako vem si to, že to bylo jako, jezdil Lukáš Pollert jo, ale to bylo jako prostě taky, to bylo jasný, že tím se živit nebude, já jsem vlastně s ním jezdil ve skupině tréninkový a pak jakoby nějakou...jako jezdila Štěpána, ale tak ta jezdila jako dlouho a to bylo takový jakože jo, to byla celá taková ta skupina, jakože dukla. A pak byla skupina, která jakoby byla se mnou v usk, se kterou já jsem se jakože bavil, to jsou lidi, který teďka tady zase jsou jo...Šnek a všichni tyhle ti jo, ale nikdo se tím v reálu neživil, protože prostě všichni jezdili...tak Šnek jezdil výtečně, tak byl na dvou olympiádách, ale stejně v reálu skončil a nemoh se tím živit jo...teď prodává lyže a prodává všecko možný a teďka jako zase dělá trochu s duklou jo. Taky prostě Volf, Štěpánek, to taky prostě jakoby tak ty byli ještě na dulke, protože byli vojenský, ale v reálu taky, že jako jo, dělají

trenéry, ale já jsem věděl, že to mě nebaví a hlavně ani nechci jako dělat trenéra jo, jako takovýhleho, abych tam tak jako postával...mně prostě to baví tak nějak jako se tím bavít, pomoci těm dětem a pak jako moje limity končej a...a jako, ale já mám jako úplně jiný jako představy o tom, co je pro mě přínosný a zábavný jako jo... a že prostě...o tom nebyla vůbec diskuze jo, to jsem věděl už jako, když jsem končil gympl, tak jakoby i to bylo tak, že víceméně my měli ještě jet...že jsme byli třetí loď a že jsme měli jet ještě na mistrovství svět ještě další a víceméně tím se to celý jako zlomilo, protože se řeklo, že jsem víceméně nespolehlivej, že nebudu pádlovat (*smích*) a já jsem jakoby řek, že jo, já jakoby budu chodit trénovat to jo, jakoby když bude potřeba, ale nehodlám tomu podřídít svůj život, já prostě chci studovat, chci si dělat jakoby věci a pádluju rád a chci pádlovat i jako na dobrý úrovni, ale není to něco, co chci jako dělat, jakože to je úplně jako...a tím se to tak jako vyřešilo.

T: Chápu. Já si myslím, že i pro to rodinné zázemí bude hrozně náročné být jako trenér, tak vlastně ty jsi furt pryč, ta rodina s tebou nemůže pořád jezdit, takže ten život je prostě...nebo když už tak se ta rodina podřídí vlastně tomu tvému životu no..

R: No jasně, ale to byl...já nevím jako třeba Honza, to je v podstatě můj dobrý kamarád, my jsme kamarádi já nevím od mých devíti let...a ten trénoval na dukle že jo a on pak říkal to je nemožný, já prostě nechci jezdit každej tejdén...tamhle jedu do Řecka, tamhle někam, mě to nebaví, furt jsem někde v pytli a jako prostě to je pro mě...a skončil jo jako a dělá učitele že jo a to...ale podle mě na to člověk musí mít jako náuru buďto a nebo vědět, že vlastně nic jinýho neumí, tak mu nic jinýho jako nezbyvá než to jako dělat tohle, ale je to jako strašněj záhul to jako celý koordinovat a prostě to no...nevím nevím, nepříjde mi to jako úplně zábavný, jako prostě furt tam...postáváš (*smích*) ne jako je to tak...mě prostě to baví třeba jako teď, když se s nima jdu svézt a jako jo jsem schopen jeden trénink tam stát, točit je a tak jako jeden trénink s nima rozebrat, ale kdybych tam měl prostě stát pět dní v tejdnu a furt tam jako na to čumět, tak to je...to mě fakt nebaví jako, to je prostě...

T: Jasně, to je jasný. Tak jo děkuju moc, to je takhle ode mě všechno.

R: Jo tak super.

T: Děkuju moc za rozhovor.

Příloha č. 4

Příloha bakalářské práce, SZZ Sociologie

Vybraná témata k okruhům SZZ ze Sociologie

Okruh 1: TEORIE

Klíčové slovo: -

Okruh 2: POJMY

Klíčové slovo: hodnoty

Okruh 3: INSTITUCE

Klíčové slovo: rodina

Okruh 4: PROCESY

Klíčové slovo: -

Okruh 5: IDENTITY

Klíčové slovo: generační

Seznam literatury ke SZZ ze Sociologie

HODNOTY

PLECITÁ, Klára (ed.). *Hodnoty, postoje, chování: Česká republika 2002-2012 : sociální report projektu European Social Survey*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2013. ISBN 978-80-7330-224-5.

PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Novověk. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1751-2.

PRUDKÝ, Libor; ŠMÍDOVÁ, Michaela a VOJTÍŠKOVÁ, Kateřina. *Periferie, kraje, hodnoty: možnosti periferních krajů na cestě za dobrými hodnotami*. Brno: CDK, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. ISBN 978-80-7325-414-8.

SLEJŠKA, Dragoslav. *Vývojové procesy lidských hodnot a naše doba: příspěvek k poznání základů axiologické dynamiky*. Praha: Sociologický ústav, 1990. ISBN 80-7007-015-3.

VEČERNÍK, Jiří (ed.). *Práce, hodnoty, blahobyt: české reálie v evropském kontextu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2016. ISBN 978-80-7330-295-5.

RODINA

FIALOVÁ, Ludmila; PIKÁLKOVÁ, Simona; KUČERA, Milan a HAMPLOVÁ, Dana. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-87-7.

HURÁKOVÁ, Zuzana. Česká rodina na počátku 21. století. Životní podmínky, vztahy a potřeby. Online. *Sociológia*. 2020, roč. 52, č. 1, s. 102. ISSN 0049-1225. [cit. 2024-04-23].

KOCOURKOVÁ, Jiřina a RABUŠIC, Ladislav. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný? : proměny reprodukčního chování a možnosti rodinné politiky z hlediska postojů české veřejnosti*. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie, 2006. ISBN 80-86561-93-3.

MOŽNÝ, Ivo a JIRÁNEK, Vladimír. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X.

ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila a SOBOTKOVÁ, Irena. *Rodina a její paměť v nás ve světle třígeneračních vyprávění*. V Praze: Stanislav Juhaňák - Triton, 2018. ISBN 978-80-7553-638-9.

GENERACE

ALAN, Josef. *Etapy života očima sociologie*. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-044-6.

MIŠOVIČ, Ján a VACEK, Lubomír. *Generační vnímání naší společnosti*. Praha: Petrklíč, 2019. ISBN 978-80-7229-703-0.

PETRUSEK, Miloslav. *Společnosti pozdní doby*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006. ISBN 8086429636.

SAK, Petr a KOLESÁROVÁ, Karolína. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3850-5.

SOURALOVÁ, Adéla a ŽÁKOVÁ, Michaela. *Pod jednou střechou: třígenerační soužití v české společnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2020. ISBN 978-80-7325-498-8.

Příloha č. 5

Příloha bakalářské práce, SZZ Metodologie

Vybraná témata k okruhům SZZ z Metodologie

Okruh 1: Teoretická východiska výzkumu

Téma: Konceptualizace a operacionalizace

Okruh 2: Příprava a organizace výzkumu

Téma: Strategie analýzy dat (výběr metod, příprava proměnných)

Okruh 3: Vytváření a sběr dat

Téma: Výzkumný rozhovor

Okruh 4: Analýza dat

Téma: Kódování a kategorizace kvalitativních dat

Okruh 5: Reflexivita, etika a prezentace výzkumu

Téma: Etické implikace použitých metod v kvalitativním výzkumu

Seznam literatury ke SZZ z Metodologie

HENDL, Jan. Úvod do kvalitativního výzkumu. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-549-3.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

MAREŠ, Petr; RABUŠIC, Ladislav a SOUKUP, Petr. Analýza sociálněvědních dat (nejen) v SPSS. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-6362-4.

SVOBODOVÁ, Zuzana. Základy metodologie výzkumu: (kvalitativní přístupy). Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-256-9.

NOVOTNÁ, Hedvika; ŠPAČEK, Ondřej a ŠTOVÍČKOVÁ, Magdaléna. Metody výzkumu ve společenských vědách. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.